

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

**на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО
УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ
ПОЗИЧАЛЬНИКА В БАНКУ**

Виконав: студент 6 курсу, групи ЗМБС-21
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»

Верба А.В.

Керівник: Циганюк Д.Л.

Рецензент: Розкошна О.А.

Суми – 2013 року

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 127 сторінок, 17 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 64 найменувань, 9 додатків.

Актуальність теми: Основним недоліком сьогоднішньої банківської системи в нашій країні є те, що значна частина банків не можуть вірно оцінити кредитні ризики і в результаті цього проводить дуже ризикову політику управління кредитними ризиками.

Предметом дослідження є методичні підходи до управління індивідуальним кредитним ризиком.

Об'єктом дослідження виступає процес управління індивідуальним кредитним ризиком.

Метою дипломної роботи є удосконалення методичних підходів до управління індивідуальним кредитним ризиком в банку.

Завдання роботи:

- з'ясувати сутність індивідуального кредитного ризику;
- виявити фактори, що впливають на індивідуальний кредитний ризик;
- ознайомитись з механізмами управління індивідуальним кредитним ризиком;
- дати загальну характеристику Головний Банк;
- ознайомитись з механізмами управління в Головний Банк;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення управління індивідуальним кредитним ризиком;
- дослідити систему управління охороною праці в Головний Банк;
- виявити та проаналізувати небезпечні і шкідливі фактори умов праці в Головний Банк;
- розглянути безпеку в надзвичайних ситуаціях у Головний Банк.

За результатами дослідження сформульовані наступні висновки: в даній роботі розглянута низка питань, які тісно пов'язані із кредитним ризиком банку. Саме він представляє невпевненість у найбільш традиційній для банків України діяльності – кредитуванні. Кредитний ризик є досить складною сукупністю елементів, які викликаються зовнішніми (не регульованими банком) і внутрішніми факторами. Також в дипломній роботі були розглянуті механізми управління індивідуальним кредитним ризиком. Всі розглянуті механізми є важливими при управлінні індивідуальним кредитним ризиком. В даному пункті ми з'ясували, що таке управління індивідуальним кредитним ризиком банку. Управління кредитним ризиком – це формалізований процес що складається з етапів та методів управління. Основним об'єктом управління кредитним ризиком є керовані фактори кредитного ризику в банку.

В дипломній роботі було запропоновано вдосконалити технологію прийняття рішення про видачу кредиту на основі впровадження скорингової моделі оцінки кредитоспроможності позичальника а також вдосконалити лімітування кредитного ризику.

При вдосконаленні визначення ліміту кредитного ризику ми запропонували використовувати методика, яка враховує:

- показник ефективної діяльності;
- показник платоспроможності позичальника;
- показник дохідності.

Ключові слова: ризик, індивідуальний кредитний ризик, портфельний кредитний ризик, скоринг, скорингова модель, лімітування.

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи

Дипломна робота

на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО
УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ
ПОЗИЧАЛЬНИКА В БАНКУ
освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Виконав: студент 5 курсу, групи ЗМБС-21
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»
Верба А.В.

Керівник: ст.викладач Циганюк Д.Л.
Консультант: к.т.н., доцент Розкошна О.А.

Суми – 2013 року

**Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»**

Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи
Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»
Спеціальність 8.03050802 – «Банківська справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
банківської справи
д.е.н., професор
_____ (І. П. Прізвище)
«___» _____ 20__ р.

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Верби Артема Володимировича
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: Удосконалення методичних підходів до управління кредитним ризиком позичальника в банку

керівник роботи Циганюк Дмитро Леонідович,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «30»09 2013 р. 394-с

2. Строк подання студентом роботи «18» жовтня 2013 р.

3. Вихідні дані до роботи

Мета: удосконалення методичних підходів до управління індивідуальним кредитним ризиком в банку.

Об'єкт: процес управління індивідуальним кредитним ризиком.

Предмет: методичні підходи до управління індивідуальним кредитним ризиком.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1: визначити сутність поняття індивідуальний кредитний ризик, провести аналіз факторів, які впливають на індивідуальний кредитний ризик банку.

Розділ 2 провести аналіз діяльності Головного Банку за останні 3 роки, здійснити оцінку його фінансового стану, провести аналіз кредитного портфеля.

Розділ 3: знайти шляхи вдосконалення управління індивідуальним кредитним ризиком.

Розділ 4: _____

5. Перелік графічного матеріалу

Розрахунковий матеріал має бути представлений в таблицях, схемах, графіках

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «___» _____ 20___ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Завершення I розділу дипломної роботи	до 11.02.2013 р.	
2	Отримання індивідуального завдання по проходженню переддипломної практики	до 22.04.2013 р.	
3	Проходження переддипломної практики	22.04–19.05.2013 р.	
4	Подання звіту про проходження переддипломної практики на перевірку	20.05.2013 р.	
5	Погодження розділу звіту про проходження переддипломної практики «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» з консультантом	21.05.2013 р.	
6	Завершення III розділу дипломної роботи	до 20.05.2013 р.	
7	Подання попереднього варіанту роботи керівнику	27.05.2013 р.	
8	Погодження розділу «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» з консультантом	до 03.06.2013 р.	
9	Попередній захист дипломної роботи	04.06.2013 р.	
10	Проходження нормо-контролю	06.06.2013 р.	
11	Подання виконаної дипломної роботи на кафедру	до 10.06.2013 р.	
12	Захист дипломної роботи на засіданні ДЕК	17.06–23.06.2013 р.	

Студент _____
(підпис)

Верба А.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Циганюк Д.Л.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	11
1.1 Індивідуальний кредитний ризик банку: сутність та види	11
1.2 Фактори, що впливають на рівень кредитного ризику банку	17
1.3 Система управління індивідуальним кредитним ризиком.....	24
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ В ГОЛОВНИЙ БАНК	38
2.1 Загальна характеристика діяльності Головного Банку.....	38
2.2 Аналіз кредитного портфеля Головного Банку.....	47
2.3 Технологія управління індивідуальним кредитним ризиком в Головному Банку	53
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ В БАНКУ	63
3.1 Впровадження моделі лімітування розміру прийнятного кредитного ризику на позичальника в Головному Банку.....	63
3.2 Шляхи вдосконалення скорингу для оцінки кредитоспроможності позичальника в Головному Банку.....	79
Висновки до розділу 3.....	85
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В ГОЛОВНИЙ БАНК.....	87

4.1 Система управління охороною праці	87
4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці.....	90
4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях.....	93
Висновки до розділу 4.....	96
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Основною запорукою ефективного функціонування економіки країни є надійність банківського сектору. Головним завданням банківського сектору є підтримка економічного зростання країни. Банківський сектор впливає на зростання економіки країни в першу чергу шляхом підкріплення економіки кредитними ресурсами, розподіл грошових коштів у галузі, які їх потребують.

Основним недоліком сьогоденної банківської системи в нашій країні є те, що значна частина банків не можуть вірно оцінити кредитні ризики і в результаті цього проводить дуже ризикову політику управління кредитними ризиками.

У свою чергу формування ефективної політики управління кредитним ризиком банку потребує обґрунтування напрямків та шляхів проведення його оцінки для досягнення стабільного та збалансованого стану банку. Для проведення ефективної політики управління кредитним ризиком в банку повинна бути створена відповідна методична база. Це обумовлює удосконалення методів оцінки кредитного ризику в банку.

Дослідженням індивідуального кредитного ризику та методів управління ним займалися багато вчених, серед яких: А.В. Белякова, А.В. Бричкіна, В.В. Вітлинського, Л.О.Гаряги, В.М. Голуба, С.М. Губаєва, А.О. Єпіфанова, С. Н. Кабушкіна, О.А.Криклій, О.П. Ковальова, О.І. Лаврушина, А.М. Мороза, Л.О. Примостки, І.В.Сала, Л.Н. Скакун, Л.Я. Слободи тощо.

Метою дипломної роботи є удосконалення методичних підходів до управління індивідуальним кредитним ризиком в банку.

Для досягнення мети потрібно вирішити наступні завдання:

- з'ясувати сутність індивідуального кредитного ризику;
- виявити фактори, що впливають на індивідуальний кредитний ризик;
- ознайомитись з механізмами управління індивідуальним кредитним ризиком;

- дати загальну характеристику Головний Банк;
- ознайомитись з механізмами управління в Головний Банк;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення управління індивідуальним кредитним ризиком;
- дослідити систему управління охороною праці в Головний Банк;
- виявити та проаналізувати небезпечні і шкідливі фактори умов праці в Головний Банк;
- розглянути безпеку в надзвичайних ситуаціях у Головний Банк.

Для досягнення поставлених завдань використовувались наступні методи: історичний, аналіз, індукція, структурно-логічний метод, методи групування, прогнозування та коефіцієнтний методи, статистичний метод, графічний та табличний методи.

Об'єктом дослідження є процес управління індивідуальним кредитним ризиком.

Предметом дослідження виступають методичні підходи до управління індивідуальним кредитним ризиком.

Інформаційною базою дослідження стали економічні дослідження різних науковців, зарубіжний та вітчизняний досвід банків у сфері управління кредитним ризиком, джерела Інтернет, статистичні дані Головний Банк, матеріали з бази практики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

1.1 Індивідуальний кредитний ризик банку: сутність та види

Банківська сфера пов'язана з високою ризиковістю. Кредитний ризик є складовою діяльності комерційних банків.

У найширшому розумінні кредитний ризик – це невизначеність щодо повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди, тобто неповернення (повністю або частково) основної суми боргу і процентів по ньому у встановленні договором строки [35].

Кредитні ризики залежно від діяльності банку можна класифікувати на фундаментальні ризики (пов'язані з прийняттям рішень менеджерами, які займаються управлінням активами і пасивами), комерційні (пов'язані з напрямком діяльності центру фінансової відповідальності), індивідуальний кредитний ризик та сукупний (ризик кредитного портфеля).

До фундаментальних кредитних ризиків відносяться ризики, пов'язані зі стандартами маржі застави, прийняттям рішень про видачу позик позичальникам, що не відповідають стандартам банку, а також є наслідком процентного і валютного ризику банку

Комерційні ризики пов'язані з кредитною політикою щодо малого бізнесу, великих і середніх клієнтів – юридичних і фізичних осіб, з окремими напрямками кредитної діяльності банку.

Індивідуальні кредитні ризики включають ризик кредитного продукту, послуги, операції (угоди), а також ризик позичальника або іншого контрагента.

У наш час немає чіткого визначення поняття «індивідуальний кредитний ризик». Різні науковці по-різному трактують це поняття.

Так, Л.А. Бондаренко трактує індивідуальний кредитний ризик як можливість прийняття нераціонального управлінського рішення щодо надання кредиту, в рамках якого неадекватно кількісно або якісно оцінюється дія факторів невизначеності, результатом чого може бути недоотримання прибутку чи втрата активу [3].

Є.А. Кондратюк трактує поняття як ризик який залежить від клієнта позичальника, від його бажання та можливостей виконати своє зобов'язання за кредитною угодою перед банком щодо повернення кредитних коштів та відсотків за користування цими коштами [27].

О. А. Криклій , Н. Г. Маслак визначають індивідуальний кредитний ризик як ймовірність того, що позичальник не зможе виконати своїх зобов'язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовою, а банк при цьому не зможе своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат [31]

В.І. Грушко визначає індивідуальний кредитний ризик як невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов'язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди.

Базельський комітет банківського нагляду визначає індивідуальний кредитний ризик як ризик на контрагента з яким стикаються власники як балансовий так і позабалансових фінансових інструментів у тих випадках коли існує деякий контрагент який зобов'язаний заплатити визначену суму у відповідності з умовами договору.

Також варто розглянути трактування кредитного ризику у законодавчо-нормативних матеріалах. У методичних рекомендаціях щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України кредитний ризик визначається як ризик невиконання позичальником зобов'язань за кредитними операціями банку, тобто ризик того, що сплата відсотків та основні суми боргу здійснюватиметься з відхиленням від умов кредитної угоди або взагалі не буде проводитися. Інше визначення кредитних ризиків наведено у методичних вказівках Національного банку України з інспектування банків «Система

кількісної оцінки ризиків». За даними вказівками, кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Як ми бачимо деякі науковці визначають даний ризик як ймовірність», інші науковці – як «невпевненість». Я вважаю, що «ризик як ймовірність» і «ризик як непевненість» є ідентичними поняттями, адже всі ці поняття говорять про те, що боржник може не виконати перед банком свої зобов'язання. Проаналізувавши підходи до визначення індивідуального кредитного ризику можна запропонувати власне визначення. Отже, індивідуальний кредитний ризик – це ймовірність зменшення прибутку банку в результаті того, що боржник не сплатив основну суму боргу та відсотки за кредитом в результаті впливу різних факторів.

Також варто розглянути основні ознаки проблемності кредитів, до яких відносяться: ознаки пов'язані з позичальником, ознаки що пов'язані з кредитною угодою (фінансові та не фінансові).

Ознаки пов'язані з позичальником характеризуються:

- значним зняттям коштів з рахунку;
- виходом засновників з компанії;
- позичальник належить до галузі з надмірним виробництвом
- діяльність позичальника залежить від природних чи кліматичних

Ознаки що пов'язані з кредитною угодою можуть бути як фінансовими так і не фінансовими. До не фінансових чинників належать:

- затримка фінансової звітності;
- припинення контакту з працівниками;
- реорганізація або спроба ліквідації підприємства;
- погіршення якості забезпечення

До фінансових чинників належать:

- нерегулярні та прострочені платежі;

- раптові та необґрунтовані зміни залишків на рахунку;
- використання разових джерел погашення кредиту;
- зменшення обсягів реалізації продукції;
- зростання кредиторської заборгованості;
- зменшення рівня грошових статей балансу;
- збільшення дебіторської заборгованості [55].

Кредитний ризик присутній в усіх видах діяльності банку, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи концептуальних угод незалежно від того, де відображається операція - на балансі чи поза балансом. Інакше кажучи, ідеться про невпевненість банку в тому, що позичальник буде спроможним і збереже намір виконати свої зобов'язання згідно з умовами угоди, у результаті чого виникає ймовірність збитків за кредитною операцією.

Слід враховувати важливість розуміння сутності кредитного ризику як одного із базових фінансових ризиків банку, який віднесено до фінансових нецінових ризиків, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами, основними причинами виникнення якого є відхилення в розвитку реальної ситуації від існуючих на момент ухвалення рішення її оціночних і прогнозних значень. Такі відхилення можуть бути як позитивними (у процесі виконання договору реальна ситуація виявляється краще прогнозованої, що призводить до зниження рівня ризику), так і негативними (рівень кредитного ризику збільшується внаслідок того, що реальна ситуація виявиться гірше самих песимістичних прогнозних очікувань кредитора).

Важливість адекватної оцінки кредитного ризику підтверджує той факт, що за результатами досліджень вітчизняних і зарубіжних аналітиків, найбільш поширеною причиною банкрутства банків є саме кредитні ризики. А саме, близько 40% банкрутств банків сталося через низькі стандарти кредитування, пов'язані зі швидким зростанням розміру виданих кредитів та підвищеної уваги

до спекулятивних (і, тим самим, високо ризикових) галузей і секторів економіки (зокрема, нерухомості), ще близько 40% банкрутств банків сталося через надання кредитів власникам та іншим афілійованим членам або дочірнім компаніям

Детальна класифікація кредитного ризику наведена в таблиці А1. На нашу думку найбільш повною є класифікація індивідуального кредитного ризику запропонована В.В. Жаріковим. Зобразимо дану класифікацію на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Класифікація індивідуального кредитного ризику [33]

Індивідуальний кредитний ризик позичальника виникає у сфері діяльності клієнта банку, ризик кредитного продукту пов'язаний із функціонуванням банку

Моральний ризик виникає відносно клієнтів з негативною діловою репутацією, діловий ризик оцінюється на підставі даних про розвиток галузі, в якій працює підприємство. Фінансовий ризик проявляється при здійсненні

аналізу фінансового стану підприємства. Ризик забезпечення виникає в результаті виникнення труднощів при реалізації заставного майна [33].

Що стосується елементів індивідуального кредитного ризику, то на рисунку 1.2 чітко відображено його суть.

Рисунок 1.2 – Елементи індивідуального кредитного ризику [30]

Кредитний ризик щодо позичальника – це об’єктивно-суб’єктивна категорія, яка відображає ступінь того, що позичальник може не виконати своїх зобов’язань перед банком щодо повернення боргу згідно з угодою.

Кредитний ризик щодо конкретної угоди – відображає ступінь того, що позичальник може не виконати своїх зобов’язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору [30].

Кредитний ризик щодо способу забезпечення – це об’єктивно-суб’єктивна категорія, що показує наскільки банку не вдається в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат.

Джерело інвестиційного кредитного ризику - окремий позичальник емітент цінних паперів банку, позичальник, боржник. Оцінка індивідуального кредитного ризику означає оцінку платоспроможності контрагента банку, а точніше його спроможність в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов’язаннями.

Отже, в даному пункті ми дослідили різні підходи до визначення індивідуального кредитного ризику як ми бачимо, існує багато підходів до визначення поняття «індивідуальний кредитний ризик». Вчені по різному

трактують це визначення. Тому досить важко виділити те поняття, яке найбільш широко розкриває термін «індивідуальний кредитний ризик». Проаналізувавши підходи науковців до визначення індивідуального кредитного ризику можна запропонувати власне трактування даного визначення. В наступному пункті доцільно розглянути основні фактори, що спричиняють виникнення індивідуального кредитного ризику.

1.2 Фактори, що впливають на рівень кредитного ризику банку

Важливим етапом аналізу індивідуального кредитного ризику є визначення джерел його виникнення. Існують різноманітні підходи до визначення факторів індивідуального кредитного ризику. Розглянемо деякі з них.

Так, О. Червінська аналізуючи фактори індивідуального кредитного ризику ділить їх на зовнішні та внутрішні [56].

Зовнішні фактори пов'язані з діяльністю позичальника, із забезпеченням кредиту, з поручителем, гарантом, страховиком тощо.

Внутрішні фактори залежать від кредитної діяльності банку та відображають його кредитну політику і до них належать: неправильна оцінка ризиків, пов'язаних з позичальником, порушення принципів кредитування, відсутність належного контролю за процесом кредитування, помилки в юридичному оформленні кредитних угод, неефективні дії і шахрайства персоналу тощо [42].

В. Чернов розділяє фактори ризику за ступенем керованості на три групи:

– керовані або регульовані фактори, характеризують якість роботи колективу та якість управлінської роботи;

- умовно нерегульовані чи важко регульовані, що залежать в основному від передісторії функціонування аналізованого банку;
- некеровані чи нерегульовані фактори що не можуть бути змінені суб'єктом керування.

До факторів, що впливають на індивідуальний кредитний ризик належать: значний обсяг кредитів, наданих вузькій групі позичальників або галузей, тобто концентрація кредитної діяльності комерційних банків у якому-небудь сегменті економіки; часта зміна кредитної політики; висока частка кредитів, що припадають на позичальників, які мають певні фінансові труднощі; концентрацій діяльності банку в маловивчених, нових, нетрадиційних для банку сферах діяльності; зростання частки нових позичальників: надмірна довіра до забезпечення кредитів; незадовільна диверсифікація кредитного ризику; високий рівень негативно класифікованих активів; агресивне розширення обсягів кредитування щодо структури, термінів, рівня зростання або способів розрахунків; зростання відношення кредитів і кредитних зобов'язань до регулятивного капіталу і до загальних активів банку; відсутність адекватної або достатньої інформації для аналізу і розуміння параметрів кредитного ризику; неправильне відображення внутрішніми рейтингами класифікації якості кредитного портфеля, недоліки в методології розрахунку резервів під можливі втрати по активних операціях: наявність великої кількості виключень з належних процедур і практики здійснення активних операцій та інше [33].

На думку О.М. Кузьмука, фактори кредитного ризику поділяються на контрольовані та неконтрольовані.

Контрольовані – це ризики, які підлягають впливу управлінських рішень зі сторони менеджменту банку. До неконтрольованих чинників відносять фактори зовнішнього характеру, що виникають з об'єктивних причин появи випадкових подій.

Такі вчені як О.А. Криклій та Н.Г. Маслак виділяють такі фактори індивідуального кредитного ризику:

– фактори зовнішнього середовища, що пов'язані з діяльністю позичальника, із забезпеченням кредиту, з поручителем, гарантом, страховиком, економічні, політичні, форс-мажорні, законодавчо-регулюючі. Дані фактори пов'язані з можливістю реалізації кредитного ризику через дії, що не залежать від діяльності персоналу кредитного підрозділу банку. Позичальник може не повернути кредит, незважаючи на сумлінні дії співробітників банку;

– фактори внутрішнього середовища: стратегічні, організаційні, управлінські, інформаційні, методологічні. Дані фактори мають внутрішній характер, і пов'язані з помилками персоналу, допущеними в ході оформлення різної кредитної документації, при оцінці кредитоспроможності позичальника, порушеннями посадових інструкцій і помилками, допущеними безпосередньо в правилах кредитування [31].

Реалізація певного зовнішнього фактора ризику може поставити під загрозу безперервність діяльності банку. Тому в процесі аналізу кредитних ризиків банк в обов'язковому порядку повинен звертати увагу на можливість виникнення певних екстремальних обставин. Банк повинен розробити деякі заходи у формі плану дій на випадок кризових періодів в економіці країни, який підлягає регулярному оновленню і тестуванню. Такі плани дій є невід'ємною складовою механізмів контролю за ризиками банку.

Банк має здійснювати моніторинг ризиків для забезпечення обґрунтованого та надійного взаємозв'язку між загальними параметрами його ризиків та капіталом. Фінансовими ресурсами і фінансовими результатами через відповідні механізми контролю.

Також виділяють групу макроекономічних та мікроекономічних факторів, що впливають на індивідуальний кредитний ризик.

До макроекономічних факторів відносять:

– криза неплатежів, заміна безготівкових розрахунків оплатою готівкою або бартерними угодами, в результаті яких виручка від реалізації не поступає на розрахунковий рахунок підприємства;

- інфляція, що викликає знецінення сум, що сплачуються позичальником при погашенні основного боргу, активи втрачають реальну первинну вартість;

- недосконала законодавча база країни;

- незавершеність формування банківської системи, її схильність системним рискам і виникненню ситуацій затримки міжбанківських розрахунків;

- проблеми організації в області збору, оцінки і постачання інформації для потенційних її покупців (у тому числі і банків), не розвинений інформаційний обмін між банками про фінансовий стан клієнтів, чинники неплатоспроможності, об'єми забезпечення;

- не чітка державна політика і підтримка розвитку галузей реального сектора економіки, різке зменшення усіх видів інвестицій;

- не досконала системи страхування, у тому числі і системи страхування ризиків стихійних лих, кредитних ризиків, висока вартість страхових послуг;

- скорочення реальних прибутків і платоспроможного попиту, низька міра ділової активності [33].

До мікроекономічних належать такі фактори:

- недосконала внутрішня нормативна база;

- регламенти по проведенню кредитної операції; кредитна документація; нормативно-методичне забезпечення проведення аналізу фінансового стану підприємства, інвестиційних проектів розвитку виробництва; якісної оцінки бізнес-планів;

- не чітка кредитна політика кредитна політика банку;

- недосконала система оцінки кредитоспроможності позичальника;

- недостатня, або недостовірна інформація про позичальника, відсутня інформація про його кредитну історію, не удоскоалений контроль за використанням отриманих кредитів, що не дозволяє розробити превентивні заходи для уникнення ситуації непогашення кредиту і відсотків; відсутнє реальне забезпечення по кредиту або як запорука прийняті цінності, важко

реалізовані на ринку; завищена вартість за поруки, відсутня фактична перевірка його наявності, стану, правоздатності позичальника;

- зловживання посадовцями банку службовим станом;
- неповна інформації про стан розрахункового рахунку клієнта банку: розміри і склад картотеки документів, які не погашених в строк;
- рахунки позичальника, що відкриті в інших банках і сумах оборотів по них;
- простроченій заборгованості по інших кредитах [33].

Узагальнюючи розробки науковців, Н.П. Верхуша вважає за доцільне як базовий підхід до класифікації факторів індивідуального кредитного ризику використовувати поділ на внутрішні та зовнішні, але при цьому розподілити їх на загальні та специфічні.

Специфічні зовнішні фактори включають ті з них, що визначають можливість прояву індивідуального кредитного ризику, не пов'язану з впливом на позичальника зовнішнього середовища, та характеристики забезпечення по кредиту.

Специфічні зовнішні фактори включають ризик пов'язаний з позичальником та ризик пов'язаний із забезпеченням.

Ризик пов'язаний із позичальником включає об'єктивний, суб'єктивний та юридичний ризику.

Об'єктивний пов'язаний з нездатністю позичальника виконати свої зобов'язання за рахунок поточних грошових надходжень чи від продажу активів [8].

Суб'єктивний ризик пов'язаний із репутацією позичальника в діловому світі, його відповідальність і готовність виконати взяті зобов'язання.

Юридичний – пов'язаний з недоліками в складанні і оформленні кредитного договору.

Таблиця 1.1 – Характеристика ризику, пов'язаного із забезпеченням [29]

Вид ризику		Характеристика джерела
Гарантія, порука, страхування	Об'єктивний	Нездатність гаранта, поручителя, страховика виконати свої зобов'язання за рахунок поточних грошових надходжень чи від продажу активів
	Суб'єктивний	Репутація гаранта, поручителя страховика в діловому світі, його відповідальність та готовність виконати взяті зобов'язання
	Юридичний	Недоліки в складанні і оформленні договорів
Застава	Ліквідності	Неможливість реалізації предмета застави
	Кон'юктури	Можливе знецінення предмета застави за період кредитної угоди
	Загибелі	Загибель предмета застави
	Юридичний	Недоліки в складанні і оформленні договору застави

Розглянемо зовнішні загальні фактори індивідуального кредитного ризику. До таких факторів належать загально-регулюючі, загальноекономічні, політичні, форс-мажорні.

Загально-регулюючі фактори пов'язані з законодавчо-нормативною базою регулювання діяльності банку, характером рулювання НБУ кредитної діяльності банків, станом судової та виконавчої системи, законодавчим регулюванням діяльності позичальника.

Загальноекономічні фактори пов'язані з показниками економічного розвитку країни, кон'юктури на фінансово-кредитному ринку, рівнем конкуренції банками та контрагентами.

Політичні фактори пов'язані з політичним становищем у країні, впливом міжнародних інститутів.

Форс-мажорні фактори включають природні катаклізми, воєнні дії та акти громадського протесту.

До внутрішніх загальних факторів індивідуального кредитного ризику належать стратегічні, організаційні, управлінські, інформаційні, методологічні.

Стратегічні - вид та спеціалізація банку; стратегічні напрями кредитної політики; цінова політика; толерантність до ризику.

Організаційні - наявність положень кредитування та регулювання кредитних ризиків; наявність відділу управління ризиками; ефективний розподіл повноважень та відповідальності між працівниками.

Управлінські - кваліфікаційний рівень, компетенція та досвід роботи фахівців; технічне та юридичне забезпечення кредитної діяльності.

Інформаційні - достовірність та повнота інформації про позичальників; своєчасність та якість внутрішньої управлінської інформації; рівень технічної обробки інформації та автоматизації даних.

Методологічні - наявність внутрішньої нормативної бази регулювання кредитних ризиків; існування ефективної методики оцінювання факторів ризиків; адекватність діючих методик сучасній ситуації у сфері кредитування [8].

Потрібно враховувати ризики, які виникають в результаті неефективної роботи персоналу банку. Розглянемо деякі фактори, що спричиняють ці ризики. До таких факторів можуть належати комерційні фактори, що визначаються рішенням, що приймають менеджери, які здійснюють управління активами та пасивами. та фактори, що виникають на оперативному рівні пов'язані із діяльністю центрів відповідальності та включають в себе кваліфікацію та досвід працівників кредитного відділу, юридичне супроводження видачі кредитів, дотримання принципів кредитування та управління ризиками, безпосередня зацікавленість спеціаліста у результаті прийняття рішень, психологічний клімат у колективі.

Отже, врахування різних факторів впливу на рівень кредитного ризику сприятиме ефективності кредитних операцій та обумовлюватиме розвитку банківської установи. Як ми бачимо, існує безліч факторів що так чи інакше впливають на рівень кредитного ризику в банку. Всі ці фактори пов'язані з діяльністю банку, зокрема з кредитною політикою та з позичальниками. Також існують і фактори що не залежать ні від працівників банку ні від позичальника.

Тому можливості зовнішніми причинами обмежені, але внаслідок своєчасних дій банк може пом'якшити їх вплив і зменшити свої збитки, що в свою чергу покращуватиме фінансове становище банківської установи.

1.3 Механізм управління індивідуальним кредитним ризиком

Управління кредитним ризиком – це формалізований процес що складається з етапів та методів управління. Тому визначення механізму управління індивідуальним кредитним ризиком є невід'ємною частиною в управлінні кредитним ризиком.

Можна виділити основні цілі управління кредитним ризиком:

- попередження ризику - досягається шляхом ліквідації передумов виникнення кредитного ризику в майбутньому;
- підтримка ризику на визначеному рівні - припускається дотримання банком вимог щодо рівня ризику, що встановлюється банком відповідно до власної ризикової стратегії;
- мінімізація ризику при деяких заданих умовах, що включає заходи прямого впливу на кредитний ризик.

У наукових джерелах виділяють процесний та системний підхід.

Виходячи з різних теорій управління, управління конкурентоспроможністю банку за процесним підходом – це ціленапрявлена сукупність дій суб'єктів управління задля забезпечення конкурентоспроможності банку у невизначеному середовищі за допомогою розробки певного механізму управління нею з формуванням необхідного забезпечення [26].

Управління конкурентоспроможністю банку за системним підходом – це певна сукупність суб'єктів управління (організаційно-структурних підрозділів банку), механізму управління та об'єкту управління [26].

У нашому пункті ми будемо детально розглядати системний підхід.

Система управління кредитним ризиком включає: об'єкт, суб'єкт, інструменти та підсистеми забезпечення. Зобразимо систему управління кредитним ризиком в таблиці 1.2:

Таблиця 1.2 – Система управління індивідуальним кредитним ризиком [32]

Елемент системи управління	Характеристика
Об'єкт	Фактори індивідуального кредитного ризику
Суб'єкт	<ul style="list-style-type: none"> – Загальні збори акціонерів, – Спостережна рада, – Правління банку, – Кредитний комітет, – Спостережна рада
Механізм	<ul style="list-style-type: none"> – розробка кредитної політики; – управління кредитом на рівні окремого позичальника; – управління процедурою кредитування
Підсистема забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – нормативне; – інформаційне; – технологічне; – кадрове

Об'єктом управління кредитним ризиком є фактори індивідуального кредитного ризику. Діяльність банку щодо управління ризиками здійснюється через організаційну структуру.

Можна виділити три рівні організаційного забезпечення управління індивідуального кредитного ризику: стратегічний, тактичний, оперативний [36].

На стратегічному рівні управління індивідуальним кредитним ризиком здійснюється загальними зборами акціонерів, спостережною радою та правлінням банку.

На тактичному рівні для управління індивідуальним кредитним ризиком банк створює кредитний комітет, комітет кредитного нагляду. Ці комітети є структурними підрозділами банку.

На оперативному рівні управління ризиком окремого позичальника здійснюють співробітники функціональних підрозділів, які керуються посадовими інструкціями та нормативно-інформаційною базою.

Визначення основних завдань для управління кредитним ризиком передбачає вироблення певної стратегії для управління цим ризиком. Вибір певної стратегії для управління ризиком означає те, що банк здійснює відповідний вплив на рівень ризику. Це є початковим етапом в управлінні кредитним ризиком в банку.

Наступний етап в управлінні індивідуальним кредитним ризиком є визначення основних факторів, що прямо чи опосередковано впливають на кредитний ризик в банку. Основна мета на даному етапі є визначення причин виникнення кредитного ризику на рівні позичальника.

Важливим етапом управління індивідуальним кредитним ризиком є оцінка кредитоспроможності позичальника.

Далі розглянемо оцінку кредитоспроможності позичальника, що є важливим елементом в управлінні індивідуальним кредитним ризиком.

Якісна оцінка кредитоспроможності позичальника є актуальною проблемою для банківської системи України. Значну увагу цьому питанню приділили сучасні вітчизняні ті закордонні економісти.

Далі розглянемо методичне забезпечення оцінки індивідуального кредитного ризику. Організація ризик-менеджменту передбачає поетапний розгляд управління кредитним ризиком позичальника. Головним принципом управління в даному аспекті є наявність циклічності, де кожен з етапів нерозривно пов'язаний з іншими як функціонально, так і організаційно [24].

Визначення стратегічних цілей та завдань системи управління кредитним ризиком передбачає вироблення стратегії управління. Вибір ризикової стратегії (планування кредитного ризику) у рамках кредитної політики означає, що банк

здійснює відповідний вплив на ступінь ризику. Даний етап можна розглядати як початковий етап управління індивідуальним кредитним ризиком банку.

На основі принципів кредитної політики банком розробляється відповідна методична база, зміст якої у своїй сукупності і відображає сутність ризикової стратегії, що здійснюється банком протягом поточного року.

Діяльність банку буде успішною тоді, коли кредитний ризик є контрольованим і знаходиться у рамках його фінансових можливостей.

Тобто ризик, який банк зможе взяти на себе, має бути підкріплений капіталом. Відповідно до цього банк обирає власну ризикову стратегію, а також цілі та завдання системи управління індивідуальним кредитним ризиком.

Основне завдання наступного етапу управління ризиком позичальника полягає у виявленні причин його виникнення та створенні умов для наступних етапів управління, на яких здійснюється безпосередньо оцінка ризику та вибір рішень про управлінський вплив.

Очевидно, що етап ідентифікації кредитного ризику за окремим позичальником дозволяє прогнозувати його управління при можливих комбінаціях управлінських факторів, дає в майбутньому можливість проаналізувати і порівняти варіанти управління й обрати оптимальні з них за визначеними критеріями [42]. Для ідентифікації ризику, як і інших елементів системи управління ним, велике значення має наявність якісної, повної та достовірної інформаційної бази.

Для ефективного управління кредитним ризиком та зниження негативного його впливу недостатньо встановити причини, фактори і специфіку ймовірних загроз. У даному випадку необхідна кількісна оцінка ризику позичальника з позиції масштабності його впливу та ймовірності настання. Кількісна оцінка кредитного ризику позичальника здійснюється не тільки на початковому етапі прийняття рішення про видачу кредиту, але й у процесі його моніторингу та можливості перегляду змін умов кредитування [38].

На даному етапі здійснюється визначення кількісних характеристик, якими можна описати ризик, кількісна оцінка допустимого рівня ризику та

визначення затрат, пов'язаних з факторами ризику, оцінка можливих збитків, пов'язаних з несприятливим розвитком подій.

Сутність кількісної оцінки кредитного ризику окремого позичальника полягає у визначенні його кредитоспроможності, що передбачає визначення кредитного рейтингу, характеризує ймовірність невиконання зобов'язання та оцінки масштабів втрат банку при непогашенні позичальником кредиту [38].

Після визначення ймовірності невиконання позичальником умов кредитної угоди і привласнення йому рейтингу проводиться оцінка вартості реалізації кредитного ризику, що є розрахунком кількісного значення втрат банку у разі невиконання позичальником умов кредитної угоди.

Ймовірність невиконання позичальником умов кредитної угоди і розмір втрат банку у разі реалізації ризику визначають рівень (ступінь) кредитного ризику. Таким чином, рівень кредитного ризику є кількісним виразом оцінки банком кредитоспроможності позичальника [10].

Залежно від рівня ризику, що виражається в певній величині втрат, виділяють певні його зони, в межах яких втрати не перевищують певний рівень. Виділяють безризикову зону, зону допустимого, неприпустимого та критичного ризику.

Безризикова зона характеризується відсутністю втрат при здійсненні угоди і отриманні, як мінімум, розрахункового прибутку. Зона допустимого ризику передбачає рівень втрат, що не перевищує розмір розрахункового прибутку. У межах даної зони кредитування зберігає свою економічну доцільність, оскільки втрати спостерігаються, але їх розмір менше очікуваного прибутку. Зона неприпустимого ризику характеризується небезпекою втрат, які свідомо перевищують очікуваний прибуток і можуть призвести до втрати активу. Зона критичного ризику являє собою рівень втрат, що вимагають покриття за рахунок власного капіталу банку.

Отримані результати використовуються для розрахунку величини ризикової вартості - підсумкового рівня ризику, необхідного для розрахунку розміру капіталу банку як одного з інструментів зниження рівня кредитного

ризика позичальника, засобу відшкодування збитків від реалізації кредитного ризику.

Здійснивши кількісну оцінку кредитного ризику позичальника, банк повинен обрати варіант стратегії управління ним: уникнення, прийняття або застосування інструментів регулювання [8].

Уникнення кредитного ризику передбачає відмову від кредитної операції, ризик за якою занадто високий. У свою чергу, прийняття ризику означає, що для банку його рівень є допустимим. Відповідно, банк може прийняти дану стратегію, якщо рівень ризику знаходиться у безризиковій або допустимій зоні ризику. Але, якщо ризику неможливо уникнути, то використовують різноманітні інструменти регулювання індивідуального кредитного ризику.

Внутрішньобанківське регулювання кредитного ризику позичальника - це послідовний процес прийняття рішень щодо впливу на ризикоутворюючі фактори, який здійснюється спеціальними інструментами з метою утримання прийнятого рівня кредитного ризику для досягнення стратегічних завдань банку [14].

Заключним етапом управління індивідуальним кредитним ризиком є контроль. На даному етапі здійснюється розробка та реалізація процедур контролю за ризиком, його моніторинг, відбувається переоцінка ризику та коригування антиризикових заходів, що застосовує банк [8].

Основна мета контролю за кредитами полягає в недопущенні підвищення індивідуального кредитного ризику понад установлений рівень.

Попередній контроль кредитного ризику позичальника проводять на стадії прийняття рішення про доцільність видачі кредиту. Поточний контроль кредитного ризику за окремим позичальником проводиться після видачі кредиту та періодично у процесі його обслуговування, контролюється рівень зростання або зниження рівня ризику за даним позичальником. Підсумковий контроль індивідуального кредитного ризику проводиться після завершення події кредитування для визначення результату за даною операцією.

Для оцінки кредитоспроможності позичальника в нашій державі використовується експертний метод. Даний підхід базується на тому, що фахівці в сфері кредитування визначають суттєві характеристики клієнта банку, які можуть впливати на повернення чи неповернення кредиту, співставляють з цими характеристиками певні вагові характеристики. Для всіх клієнтів банку виставляють бали відповідно до вагів встановлених експертами. Також встановлюється порогове значення, яке визначає, що якщо сума балів менша за порогове значення то не потрібно надавати кредит позичальнику, а якщо більша то позичальник може отримати кредит. Недоліком даного підходу є суб'єктивізм під час виставлення балів та визначення порогового значення.

При управлінні індивідуальним кредитним ризиком після аналізу та оцінки кредитного ризику необхідно визначити пріоритетну стратегію.

Стратегія управління кредитним ризиком дає можливість вибору таких варіантів:

- інструменти уникнення ризику;
- інструменти спрямовані на прийняття ризику;
- інструменти спрямовані на зниження рівня ризику [28].

Методи прийняття індивідуального кредитного ризику означають, що всю відповідальність за кредит банк залишає за собою. Ризик обмежують завдяки кваліфікації та досвіду менеджерів банку. Для утримання індивідуального кредитного ризику на визначеному рівні банк може зменшити кредитування високо ризикованих галузей, зайнятися пошуком нових секторів кредитного ринку, знайти нові кредитні продукти та запускати програми з повернення проблемних кредитів. Для банку прийняття ризику може бути виправданим, якщо збитки по кредитах можуть бути компенсовані власними коштами без збитку для фінансової стійкості банку-кредитора.

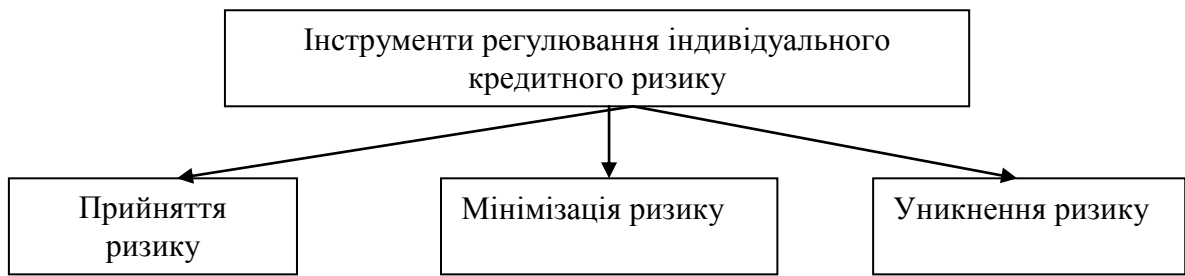

Рисунок 1.3 – Інструменти регулювання індивідуального кредитного ризику [32]

При уникненні ризику можуть бути два варіанти:

По-перше, це відмова у видачі кредиту, сполученого з ризикованим заходом (об'єктом кредитування). Багато чого тут визначає вміння (готовність) банкіра відмовитися від високоприбуткового (високорентабельного) кредитування за наявності сумнівів щодо повернення кредиту. Партнерські відносини банку з клієнтом зобов'язують банк рекомендувати йому не вкладати як власний, так і позиковий капітал в заходи, що тягнуть ймовірність отримання збитків;

По-друге, це надання кредиту за умови контролю системи захисту від можливого його неповернення. Можливість «запобігти» ризику пов'язана як з аналізом кредитованого заходу, контролем за використанням кредиту, так і з превентивними заходами щодо повернення банківських позичок [32].

Методи мінімізації ризиків діляться на дві групи. До першої групи можна віднести інструменти, за допомогою яких можна знизити реалізацію кредитного ризику.

По-перше, це реалізація заходів, що дають можливість підвищення ступеня готовності позичальника виконувати зобов'язання перед кредитором. Способом підвищення ступеня готовності позичальника виконувати свої зобов'язання є підвищення статусу банку, для того щоб позичальник вважав погашення зобов'язання пріоритетом. Для цього використовуються санкції, зумовлені порушенням договірних відносин.

По-друге, це реалізація в межах кредитних відносин заходів, що підвищують фінансову можливість позичальника. Основними способами, що забезпечують підвищення можливості позичальника щодо виконання своїх зобов'язань перед банком відносяться спільна діяльність банку і позичальника, спрямована на організацію попередньої підготовки позичальника до освоєння кредитних ресурсів

По-третє, це підвищення інформованості банку про можливість виконувати свої зобов'язання позичальником перед банком, що реалізується на основі інформації про рух грошових коштів, на основі спеціалізації банку на обслуговуванні групи взаємозалежних позичальників, організації відносин між банком та позичальником, накопичення додаткової інформації.

По-четверте, це розподіл ризику, що означає передачу тої частини ризику, за якими контрагенти мають більше можливостей для зменшення цього ризику.

По-п'яте, це лімітування, що означає встановлення внутрішніх фінансових нормативів при розробці банком кредитної політики [32].

До другої групи входять інструменти, що забезпечують зниження масштабу втрат при реалізації кредитного ризику. Розглянемо детальніше дані інструменти.

По-перше, страхування, що полягає у створенні резервного фонду. Частина ризику при страхуванні передається від страхувальника до страховика. Основними об'єктами при страхуванні є:

- об'єкт застави;
- ризику, що пов'язані з банківським кредитом, виданими гарантіями.

Страхування використовується банками у формах, зображених на рисунку 1.4.

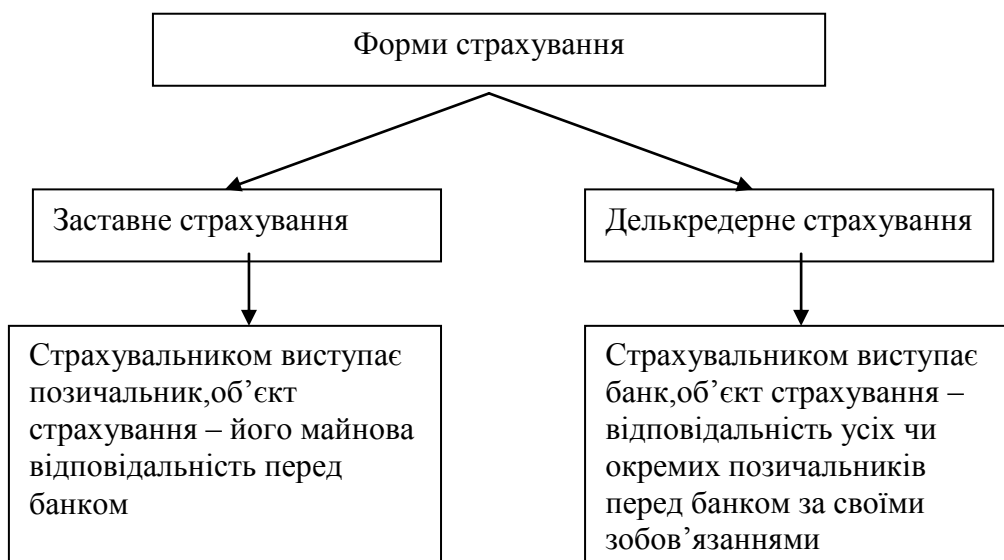

Рисунок 1.4 – Форми страхування, що використовуються банками [17]

Використання процентної ставки, що означає зміну надбавки за ризик чи ризикової премії. За допомогою процентної ставки компенсуються потенційні втрати банку від невиконання позичальником своїх зобов'язань. Надбавка за ризик означає рівень кредитного ризику позичальника і слугує важелем зростання зацікавленості клієнта у підвищенні кредитоспроможності.

По-друге, використання забезпечення, що відіграє роль страхування від невиконання своїх зобов'язань позичальником. Предметом застави може бути майно, товарно-матеріальні цінності, цінні папери, депозити, нерухоме майно, майнові права [19].

Для забезпечення більш ефективної роботи банківської установи з кредитними ризиками здійснюється контроль за кредитними ризиками. На даному етапі здійснюється розробка та реалізація процедур контролю за ризиком, його моніторинг, переоцінка ризику та коригування антикризових заходів, що застосовує банку.

Мета контролю кредитного ризику полягає у недопущенні перевищення індивідуального кредитного ризику понад допустимий рівень.

Банк здійснює контроль, який складається із трьох етапів:

- попередній контроль;
- поточний контроль;

– підсумковий контроль.

Попередній контроль кредитного ризику проводиться на стадії прийняття рішення про доцільність видачі кредиту. Банк вирішує, чи потрібно надавати кредит позичальнику. Інструменти контролю зображені в таблиці Б.1.

Поточний контроль кредитного ризику проводиться після видачі кредиту та періодично у процесі його обслуговування, контролюється рівень зростання або зниження рівня ризику за даним позичальником.

Підсумковий контроль кредитного ризику проводиться після кредитування позичальника для визначення результату за даною операцією [19].

Основними інструментами здійснення контролю є аудит, аналіз, перевірка, інвентаризація кредиту, моніторинг.

Отже, всі розглянуті механізми є важливими при управлінні індивідуальним кредитним ризиком. В даному пункті ми з'ясували, що таке управління індивідуальним кредитним ризиком банку. Управління кредитним ризиком – це формалізований процес що складається з етапів та методів управління.

Основною цілю управління кредитним ризиком є мінімізація втрат банку, що виникають при проведенні кредитних операцій, і підвищення ролі обліку і контролю кредитного ризику в банківській діяльності.

Основним об'єктом управління кредитним ризиком є керовані фактори кредитного ризику в банку.

Також розглянуто основні механізми управління індивідуальним кредитним ризиком. Значна увага приділяється до прийняття стратегічних цілей для зменшення кредитного ризику. Також детально розглянуто методологічне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника.

Висновки до розділу 1

Зробивши аналіз першого розділу роботи, можна зробити висновок, що управління індивідуальним кредитним ризиком є досить важливою складовою у фінансовому менеджменті банку. Провівши оцінку кредитоспроможності, банк робить висновок, видавати чи не видавати грошову позичку позичальникові.

Проводячи оцінку кредитного ризику, слід розрізнити такі поняття як індивідуальний кредитний ризик та портфельний кредитний ризик. На сьогоднішній день існує досить багато підходів до визначення поняття індивідуальний кредитний ризик. Вчені по різному трактують це визначення. Тому досить важко виділити те поняття, яке найбільш широко розкриває термін «індивідуальний кредитний ризик». Проаналізувавши підходи науковців до визначення індивідуального кредитного ризику можна запропонувати власне трактування даного визначення. Отже, індивідуальний кредитний ризик – це ймовірність зменшення прибутку банку в результаті того, що боржник не сплатив основну суму боргу та відсотки за кредитом в результаті впливу різних факторів.

Джерело індивідуального кредитного ризику - окремий позичальник емітент цінних паперів банку, позичальник, боржник. Оцінка індивідуального кредитного ризику означає оцінку платоспроможності контрагента банку, а точніше його спроможність в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Також було проведено аналіз факторів, які впливають на індивідуальний кредитний ризик банку. Існує багато підходів до класифікації факторів. Серед основних можна виділити такі:

- внутрішні;
- зовнішні;
- мікроекономічні;

– макроекономічні.

Отже, врахування різних факторів впливу на рівень кредитного ризику сприятиме ефективності кредитних операцій та обумовлюватиме розвитку банківської установи.

Також були розглянуті механізми управління індивідуальним кредитним ризиком. Всі розглянуті механізми є важливими при управлінні індивідуальним кредитним ризиком. В даному пункті ми з'ясували, що таке управління індивідуальним кредитним ризиком банку. Управління кредитним ризиком – це формалізований процес що складається з етапів та методів управління.

Основною цілю управління кредитним ризиком є мінімізація втрат банку, що виникають при проведенні кредитних операцій, і підвищення ролі обліку і контролю кредитного ризику в банківській діяльності.

Основним об'єктом управління кредитним ризиком є керовані фактори кредитного ризику в банку.

При аналізі механізмів управління індивідуальним кредитним ризиком в банку було з'ясовано, що Спостережна рада відіграє ключову роль у організаційному забезпеченні. Вона визначає основні напрямки регулювання кредитного ризику. Організаційне забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком банку залежить від його розмірів, потреб клієнтури, можливостей. Цими питаннями займаються кредитний комітет, комітет кредитного нагляду, відділ кредитного аналізу, відділ кредитних операцій. Інформаційне забезпечення включає дані про клієнта банку, його фінансовий стан. Також включає внутрішньобанківську інформацію та зовнішню інформацію. Банк отримує та аналізує інформацію за власною методикою, розробленою банківською установою.

В процесі аналізу кредитоспроможності позичальника банки мають розрізнити такі категорії позичальників: юридичні особи, фізичні особи та банки. В Україні основними методами є експертний та скоринговий методи.

На сьогоднішній день актуальним є запровадження підходів Базельського комітету, згідно якого виділяють стандартизований метод оцінки фінансового

стану позичальника та підхід заснований на побудові внутрішньої рейтингової системи.

Для забезпечення більш ефективної роботи банківської установи з кредитними ризиками здійснюється контроль за кредитними ризиками. Мета контролю кредитного ризику полягає у недопущенні перевищення індивідуального кредитного ризику понад допустимий рівень. постійний контроль допомагає виявити проблемні кредити, та перевірити, чи слідує працівники вимогам кредитної політики банку. Інструментами контролю виступають перевірка, фактичний та документальний контроль. Отже ефективний контроль забезпечує більш ефективну роботу з кредитами банку.

РОЗДІЛ 2

УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ В ГОЛОВНИЙ БАНК

2.1 Загальна характеристика діяльності Головного Банку

Головний Банк – найбільший універсальний міжрегіональний банк України, орієнтований на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх форм власності.

Банк має розгалужену мережу філій та представництв в Україні. Філії Головного Банку створюються для здійснення банківської діяльності від імені банку та не мають статусу юридичної особи. Представництва банку створюються для захисту інтересів банку та не здійснюють банківську діяльність.

Основні банківські послуги, що надаються Головним Банком згідно з ліцензією НБУ:

- послуги для корпоративних клієнтів;
- послуги для фізичних осіб;
- послуги інвестиційного бізнесу.

У Головному Банку громадяни України отримують пенсії та соціальні допомоги, а також інші виплати. На сьогоднішній день пенсії та соціальні виплати у Головний Банк отримують понад 1,5 мільйона чоловік. Третина всіх вкладників України довіряють свої кошти Головному Банку. Понад 35% осіб довіряють свої кошти банку, майже 28% осіб користуються послугами Головного Банку для грошових переказів.

Головний Банк є лідером на ринку платіжних карт. Банком більше 18,5 млн. пластикових карт (близько 40% від загальної кількості карт, емітованих українськими банками).

Для більшої операційної ефективності управління власними коштами банк пропонує клієнтам такі новітні системи:

- система Інтернет-Клієнт-Банк;
- система Клієнт-Банк;
- система Приват 24;
- система Privat Mobile;
- система LiqPay.

Органами управління Головний Банк є:

- Загальні збори акціонерів банку (вищий орган банку);
- Наглядова рада банку;
- Правління банку.

До органів контролю Банку відносяться:

- Ревізійна комісія банку;
- Служба внутрішнього аудиту банку.

Стратегічна мета банку, маючи найкращі показники доходності, прибутковості і надійності серед найбільших банків країни, бути лідером в Україні по наданню населенню і юридичним особам платіжних і інших банківських послуг.

Місія банку полягає у забезпеченні простого доступу до банківських послуг кожному громадянину України.

Головний Банк - перший банк, який вийшов на міжнародний ринок капіталу після спаду в 2008р., а саме продав п'ятирічні єврооблігації на суму \$200 млн. Випуск був розміщений за номіналом з прибутковістю 9.375%.

Розглянемо детальніше пасиви банку. В таблиці 2.1 зображено структуру пасивів банку за певний період.

Як ми бачимо, обсяги пасивів банку за аналізований період постійно зростали (рис 2.1). Темп росту пасивів за 2011 рік склав 127%, тобто пасиви в результаті діяльності банку в 2011 році зросли на 27%, у 2012 році темп росту склав 118%.

Таблиця 2.1 – Структура пасивів банку з 01.01.2011 по 01.01.2013

Пасиви	На 01.01.2011		На 01.01.2012		На 01.01.2013	
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%
Власний капітал	11879967	10,47	16746978	11,54	18 300 761	11,54
Зобов'язання	101 557 255	89,53	128 371 495	88,46	154 127 951	88,46
Усього пасивів	113 437 222	100	145118473	100	172 428 712	100

Загальне зростання обсягів пасивів банку за аналізований період є досить позитивним явищем, адже це є свідченням розширення банком своєї діяльності та активним залученням ресурсів. Як ми бачимо, в структурі зобов'язань банку близько 90% займають зобов'язання.

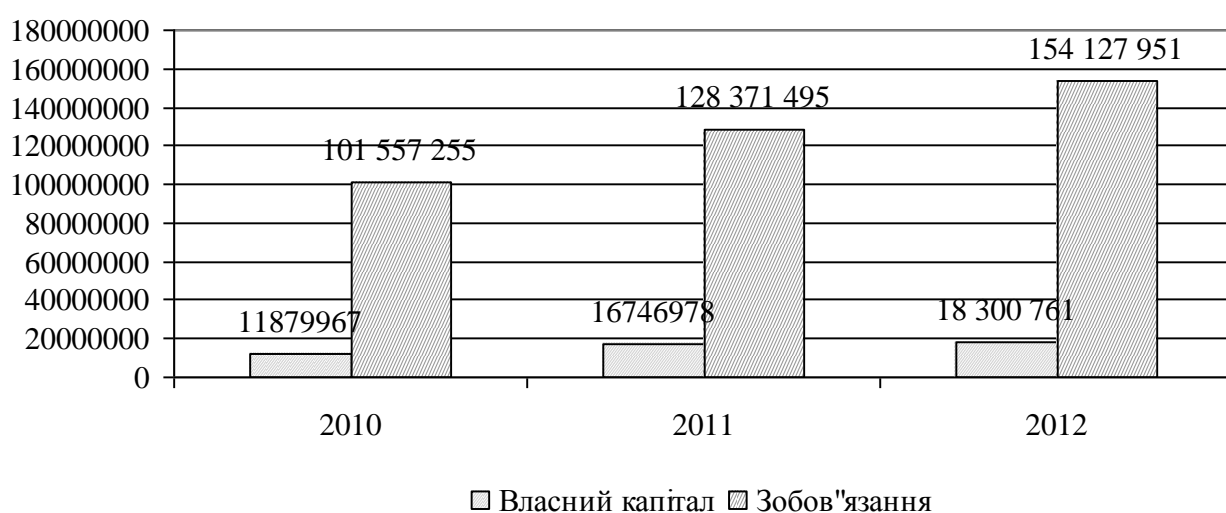

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів пасивів банку за 2010-2012рр., тис. грн

Це свідчить про активне залучення банком ресурсів, що збільшує ресурсну базу банку. Якщо проаналізувати абсолютні розміри власного капіталу банку, то ми також бачимо що його обсяги зростали. Темп росту власного капіталу за 2011 рік склав 140%, тобто власний капітал станом на 01.01.2012р. зріс на 40% порівняно на аналогічну дату минулого року. У 2012 році темп росту складає 109%. Це свідчить про те, що банк може нарощувати рівень своєї капіталізації для захисту вкладів населення.

Далі варто проаналізувати обсяги власного капіталу та його структуру.

Зобразимо в таблиці 2.2 загальні обсяги та структуру власного капіталу банку за певний період.

Таблиця 2.2 – Структура власного капіталу банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Пасиви	На 01.01.2011		На 01.01.2012		На 01.01.2013	
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%
Статутний капітал	8860202	74,58	13545172	80,88	14897555	81,40
Резерви, інші фонди банку	1105116	9,30	1177136	7,03	1250569	6,83
Резерви переоцінки	414670	3,49	432652	2,58	561505	3,07
Нерозподілений прибуток	1370179	11,53	1425816	8,51	1571424	8,59
Усього власного капіталу	11879967	100	16746978	100	18300761	100

Як ми бачимо, найбільшу частку у структурі власного капіталу, близько 80% займає статутний капітал банку, нерозподілений прибуток – близько 10%, резерви та інші фонди банку – близько 7%. Але основна стаття, яка прямо впливає на обсяги власного капіталу є статутний капітал банку. Статутний капітал банку за аналізований період зростає. За 2011 рік темп росту статутного капіталу склав 152%, тобто у 2011 році власний капітал банку зріс на 52%, а у 2012 році темп росту склав 109%. Це є досить вагоме зростання, що стало причиною і вагомого зростання власного капіталу банку. Зростання статутного капіталу банку можна розцінювати як позитивний момент для банку, адже це свідчить про те, що акціонери зацікавлені у розвитку банку, у розширенні його діяльності у майбутньому. Як ми бачимо, банк протягом усього аналізованого періоду отримував прибуток. Розмір прибутку у 2011 році склав 1425816 тис. грн., у 2012 році - 1 571 424 тис. грн. Резерви та інші фонди банку що входять до складу власного капіталу займають у 2011 році близько 7%, що на 2% більше ніж у 2012 році. Хоча в абсолютному розмірі дана стаття кожного року збільшується. Основною причиною зменшення частки резервів та

інших фондів банку є більші темпи зростання інших статей власного капіталу, таких як статутний капітал та прибуток звітного року.

Аналіз динаміки зобов'язань банку свідчать про їх зростання.

У 2012 році обсяг зобов'язань зріс на 20% порівняно з 2011 роком. Проаналізувавши структуру зобов'язань ми бачимо, що найбільшу частку у структурі займають кошти клієнтів – близько 70%, кошти банків – 7,2%, і в 2012 році зросла частка боргових цінних паперів – близько 4%.

В результаті діяльності банку у 2012 році частка коштів клієнтів зросли на 15% порівняно з 2011 роком. Це можна розцінювати як позитивний момент у діяльності банківської установи, адже завдяки цьому розширюється ресурсна база банку. Також у 2012 році зросли і кошти банків на 10% порівняно з 2011 роком, що дало можливість розширити ресурсну базу банку. Також зобов'язання банку збільшилися за рахунок емісії боргових цінних паперів у 2012 році. Частка боргових цінних паперів зросла в 11 разів порівняно з минулими роками. Емісія боргових цінних паперів використовувалась як інструмент залучення ресурсів. На рисунку 2.2 зображена динаміка зобов'язань та основних структурних складових зобов'язань банку.

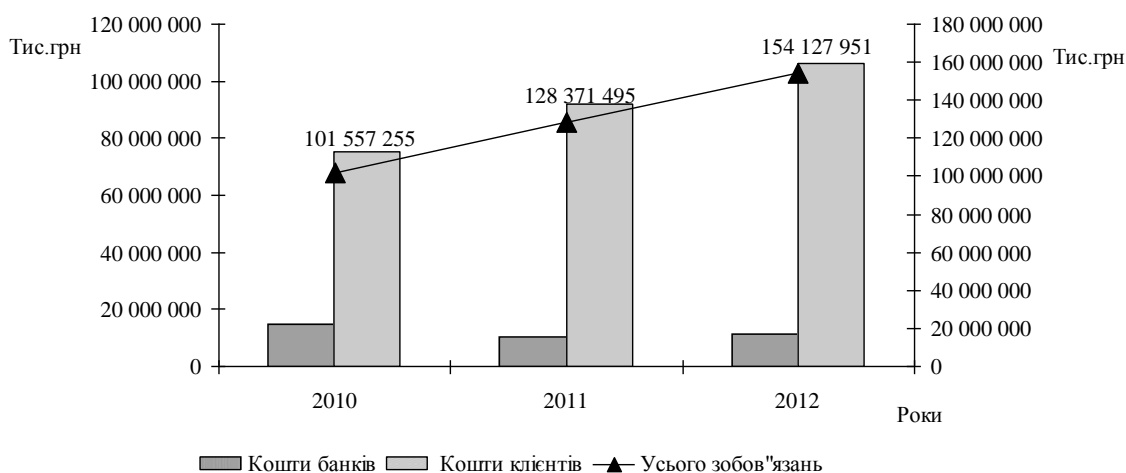

Рисунок 2.2 – Динаміка основних структурних складових зобов'язань Головного Банку та всього зобов'язань банку в період з 2010-2012 рр.

Розглянемо активи банку. З аналізованого період активи банку зростали. В результаті діяльності банку у 2012 році сума активів зросла на 18%.

На рисунку 2.3 зображено динаміку активів та основних структурних елементів за аналізований період.

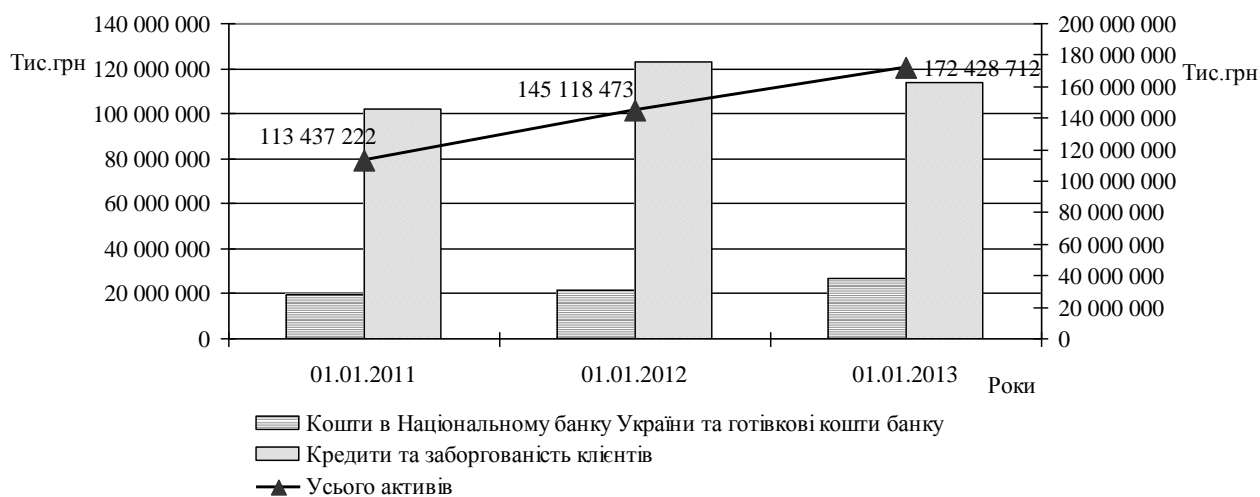

Рисунок 2.3 – Динаміка основних структурних складових та залишку активів банку в період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Проаналізувавши структуру активів банку, ми бачимо, що найбільшу частку в структурі займають кредити та заборгованість клієнтів – близько 65%, кошти НБУ - 15%, інші активи – 15%.

Як ми бачимо в результаті діяльності банку у 2012 році активи банку зросли на 18% в той час як основна, найбільш вагомійша стаття активів «Кредити та заборгованість клієнтів» зменшилася на 8%

Ріст загального обсягу активів банку в 2012 році був спричинений ростом інших вагомих статей активів – коштів НБУ та інших активів. Кошти НБУ у 2012 році зросли порівняно із попереднім роком на 23% і станом на 01.01.2013 складають 26 957 511 тис. грн.

Також на ріст сукупних активів банку вплинула і така стаття як «Інші активи». В 2012 році сума інших активів банку зросла на 32%. Отже, як ми бачимо, ріст сукупних активів був спричинений більшими темпами росту

коштів НБУ та інших активів порівно з темпом росту кредитів та заборгованості клієнтів. Також позивним моментом у діяльності банку можна віднести диверсифікацію кредитного портфеля. Таким чином банк знижує свої ризики. Найбільшими споживачами кредитів банку є сфери торгівлі, виробництво та кредити фізичним особам.

Ефективна діяльність банку полягає в отриманні чистого прибутку за певного рівня ризику. Основними складовими, що впливають на прибуток, можна вважати доходи та витрати банку, ефективне управління якими дасть можливість збільшувати прибуток банку.

Вивчення доходів та витрат банку, їх структури та динаміки змін показало, що протягом аналізованого періоду банк працював з прибутком, середньорічний обсяг якого склав 1442918,38 тис. грн. Темп приросту чистого прибутку за період склав 11,8 %.

На основі аналізу фінансових результатів були отримано наступну інформацію. Основними складовими, що впливали на чистий прибуток можна вважати процентні доходи та витрати.

За аналізований період обидва показники зростали, незважаючи на більший темп приросту процентних доходів (18,8 % – процентні витрати, 27,5 % – процентні доходи)

Наступною ваговою складовою є комісійні доходи і витрати. Хоча дана складова в абсолютному показнику і менша за процентні доходи та витрати, але є стабільним та важливим джерелом прибутку. В аналізованому періоді комісійні витрати зменшилися на 43777 тис. грн., а комісійні доходи постійно зростали, внаслідок чого в банку зростав чистий прибуток.

Однією з основних складових витрат банку є адміністративні та інші операційні витрати. Адміністративні витрати протягом аналізованого періоду зросли на 1679452 тис. грн. Інші витрати за аналізований період зменшилися на 668 966 тис. грн., або на 29%. Для покращення результатів своєї діяльності банку потрібно дещо зменшити адміністративні витрати.

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що банку задля підвищення прибутковості банку потрібно переглядати дані витрати з метою їх зменшення.

Для оцінки ефективності діяльності Головний Банк було розглянуто ряд показників, наведених в таблиці Г.1.

Першим показником є коефіцієнт загального рівня рентабельності, який характеризує рівень віддачі витрат банку і оцінює суму прибутку, що припадає на одиницю витрат. Даний показник становить 7,9 % на 01.01.2011 р, 16,7% на 01.01.2012р. та 13,5 % на 01.01.2013 р. На основні отриманих даних можна зробити висновок, що банк працює ефективно, але вищі темпи зростання витрат у порівнянні з темпами зростання прибутку впливають на зменшення даного показника, тому в майбутньому банку потрібно знижувати витрати, що дасть можливість збільшити даний показник.

Наступним показником є коефіцієнт співвідношення загальних доходів банку та загальних витрат (коефіцієнт дієздатності). Коефіцієнт дієздатності чіткої за аналізований період зростає. Станом на 01.01.2012 р. темп приросту склав 55% у порівнянні до показника станом на 01.01.2011 р., але станом на 01.01.2013 р. темп приросту знизився на 61 відсоткові пункти і даний показник становив 202,4.

Прибутковість статутного капіталу за період аналізу зросла на 32,5 %, станом на 01.01.2013 р. до 11 % станом на 01.01.2012. Показник прибутковості балансового капіталу має схожу тенденцію до зростання.

Значення прибутковості активів банку в кожному періоді було майже рівним одиниці. Хоча спостерігається тенденція до зниження даного показника внаслідок більш стрімкого зростання активів банку. За період аналізу показник знизився на 21 відсоткових пункти і станом на 01.01.2013 р. склав 0,88 %. Рівень ефективності використання активів банку характеризує показник дохідності активів банку, який знаходиться на рівні 0,16, 0,15 та 0,13 станом на 01.01.2011 р., 01.01.2012 р. та 01.01.2013 р. відповідно.

Щодо показника чистої процентної маржі, то він має тенденцію до зниження. Його значення становить: 5,11 %, 5,47 % та 4,66 % станом на 01.01.2010 р., 01.01.2011 р. та 01.01.2012 р. відповідно.

Показник рентабельності доходу має стабільне значення на аналізовані дати і тримається на рівні 6 %, що свідчить про нормальний рівень прибутковості діяльності банку.

Фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Більшість показників фінансової стійкості банку базується на визначенні достатності капіталу для покриття банківських ризиків. До таких показників можна віднести:

- коефіцієнт надійності;
- коефіцієнт фінансового важеля;
- коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів;
- мультиплікатор статутного капіталу;

Нами було проаналізовано дані показники фінансової стійкості банку (табл. В.1). Що стосується коефіцієнта надійності, то за період з 01.01.2011 р. по 01.01.2013 р. даний показник знизився з 0,117 до 0,118, що свідчить про незначне зростання фінансової стійкості банку щодо кон'юнктурних змін на ринку. Коефіцієнт фінансового важеля зменшився з 8,55 до 8,42. Дане зменшення є незначним, тому важко оцінити зміну ділової активності банку.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів за аналізований період дещо знизився: на 01.01.2011 р. на 1 грн. активів припадає 0,104 грн. власного капіталу, на 01.01.2012 р. – 0,115 грн., на 01.01.2013 р. – 0,106 грн. Але даний показник відповідає оптимальному значенню в 10 %, що можна розглядати як позитивну тенденцію і достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків.

Окремі банки використовують для аналізу фінансової стійкості, який відображає ступінь покриття активів акціонерним капіталом. Аналізуючи коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу за період 01.01.2011 –

01.01.2013 рр., ми не бачимо чіткої тенденції, хоча в останній даний показник дещо зменшився з 12,8 до рівня 11,5.

Отже, спеціалізація банку заключається в тому, що він – найбільший універсальний міжрегіональний банк України, орієнтований на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх форм власності. Банком надається весь спектр банківських послуг як приватним клієнтам, так і корпоративним. Банк є активним учасником міжбанківського ринку. Банк є лідером по впровадженню передових інформаційних технологій в банківському бізнесі.

Проаналізувавши показники діяльності Головний Банк можна сказати, що досліджуваний банк є лідером на ринку, про що свідчать не тільки його досягнення, а й показники його діяльності.

2.2 Аналіз кредитного портфелю Головний Банк

Активні операції банку – діяльність банку, спрямована на розміщення ресурсів з метою отримання доходу. Тому важливою складовою діяльності є аналіз активних операцій банку.

Кредитний портфель – це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків. До заборгованості за кредитними операціями що формують кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями, та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями репо та ін..

Основними цілями формування кредитного портфелю є:

- високий рівень доходу в поточному періоді;
- високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі;
- мінімізація рівня ризиків кредитного портфелю;
- дотримання необхідної ліквідності кредитного портфелю.

Головний Банк виділяє такі елементи організації та управління кредитним портфелем :

- вибір основних критеріїв оцінки якості кредитів;
- розробка методів оцінки якості кредиту на основі вибраних критеріїв;
- класифікація кредитів по групам ризику;
- накопичення інформації для визначення процента ризику для кожної групи кредитів;
- визначення абсолютної величини кредитного ризику
- прийняття рішення по величині резервів під кредитні операції;
- оцінка якості кредитного портфеля на основі фінансових показників;
- визначення проблемних і сумнівних кредитів та прийняття рішення щодо цих кредитів;
- організація та визначення основної методики повернення проблемних кредитів;
- робота ризик-менеджера з повернення кредитів.

Одним з основних завдань банку є досягнення рівня максимальної дохідності при існуванні певного рівня ризику. Дохідність кредитного портфелю перебуває в залежності від його структури, також одним із факторів впливу є відсоткові ставки за кредитними операціями.

Оскільки кредитування є основним джерелом доходу для банку, даний процес чітко регламентований. З метою захисту інтересів кредиторів і вкладників банку, кредитування позичальників здійснюється згідно з чинним законодавством України з дотриманням встановлених Національним Банком

України економічних нормативів діяльності комерційних Банків та вимог щодо формування обов'язкових, страхових і резервних фондів.

Розпочнемо аналіз кредитного портфелю банку з розгляду динаміки його обсягу за період з 01.01.2010 по 01.01.2013 роки. На рисунку 2.4 зображено динаміку кредитного портфелю.

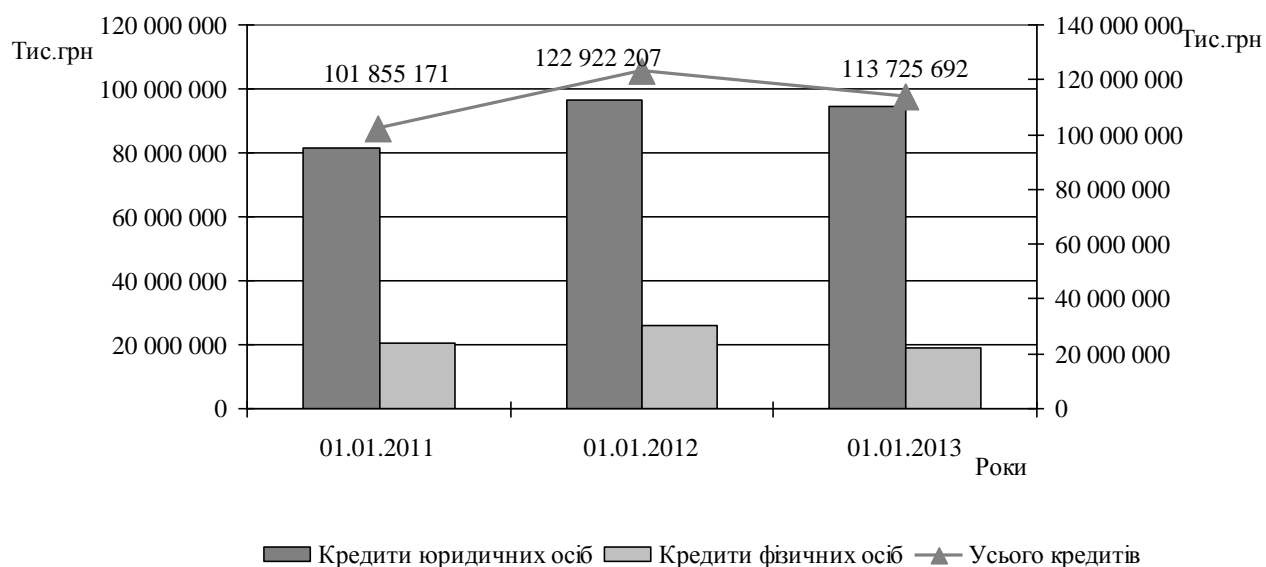

Рисунок 2.4 – Динаміка кредитного портфелю та його основних складових за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Як ми бачимо, протягом аналізованого періоду кредитний портфель банку не мав чіткої тенденції. Станом на 01.01.2012р. темп росту кредитного портфелю банку порівняно з минулим роком склав 120%, а станом на 01.01.2013 року порівняно з минулим роком темп росту складає 92%.

Основною причиною зменшення загального обсягу кредитів 2012 році можна назвати зменшення обсягу кредитів наданих юридичним особам на 3%, та зменшення кредитів фізичним особам на 28%. Це було пов'язано зі зменшенням кредитоспроможності та платоспроможності осіб у 2012 році порівняно з минулими роками, зменшенням доходів населення у 2012 році порівняно з минулими роками, зростання вимог банків при оцінці кредитоспроможності клієнтів, наявність непогашеної заборгованості.

Далі проаналізуємо галузеву диверсифікацію кредитного портфелю банку. В таблиці 2.3 зображено структуру кредитів за галузевою ознакою.

Як ми бачимо з таблиці 2.3 кредитний портфель банку досить диверсифікований. З кожним роком збільшують кредити надані таким галузям як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Також вагому частку займають кредити фізичним особам, сума яких з кожним роком збільшується.

Вкладення коштів банку в торгівлю зумовлюється високою оборотністю цих кредитів. Банк досить раціонально розподіляє кошти для своїх позичальників, що позитивно впливає на ризиковість кредитного портфеля.

Таблиця 2.3 – Структура кредитного портфелю банку за період з 01.01.2011 по 01.01.2013рр.

Галузь	На 01.01.2011		На 01.01.2012		На 01.01.2013	
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питом а вага,%
Державне управління	5 000	0,01	-	-	-	-
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	12484547	14,28	6249661	5,50	7716722	5,94
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	4061 530	4,65	5621097	4,93	4758462	3,66
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	43958024	50,28	63311272	55,69	77356065	59,56
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2985547	3,41	3386593	2,98	3544445	2,73
Фізичні особи	20748518	23,73	26405333	23,23	27514261	21,19
Інші	3182241	3,64	8716705	7,67	8979213	6,92
Усього кредитів та заборгованості клієнтів без резервів	87425407	100,00	113690661	100,00	129869168	100,00

Досліджуючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості ми бачимо, що більша частка кредитів є забезпеченими, що є позитивним моментом.

У таблиці 2.4 наведена структура кредитного портфеля залежно від характеру забезпечення.

Таблиця 2.4 – Структура кредитного портфеля банку залежно від характеру забезпечення за період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Стаття	На 01.01.2011		На 01.01.2012		На 01.01.2013	
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%
Незабезпечені кредити	14186880	13,90	22634992	18,38	2899363	20,86
забезпечені кредити	87868301	86,10	100492257	81,62	109967065	79,14
Усього кредитів	102055181	100	123127249	100	138960704	100

У якості забезпечення найчастіше виступає нерухоме майно, майнові права, цінні папери, грошові кошти та інші активи.

Розглянемо проблемні кредити банку. Зобразимо структуру погашення наданих кредитів банку за певний проміжок часу.

Проаналізувавши якість кредитного портфелю банку. Ми бачимо що найбільшу частку у кредитного портфелю банку займають поточні кредити. Це говорить про досить високу якість кредитного портфелю банку. Частка поточних кредитів становить близько 90%. Темп приросту поточних кредитів за аналізований період складає 35%.

Що стосується знецінених кредитів, то їх частка в кредитному портфелю банку становить 8%. Це досить гарний результат. Даний показник протягом аналізованого періоду зріс на 43%. Це ріст був спричинений перш за все ростом самого кредитного портфелю банку.

Прострочені кредити займають близько 1,5% у кредитному портфелі. Це досить гарний результат. Таким чином можна зробити висновок, що якість кредитного портфелю досить висока. Частка проблемних кредитів не велика,

що пояснюється досить ефективною кредитною політикою банку. Банк досить ретельно робить перевірку своїх клієнтів, ефективно оцінює їх платоспроможність та кредитоспроможність, що в свою чергу ефективно впливаю на результати діяльності банківської установи.

Найбільший за активами банк країни – Головний Банк почав реструктуризацію проблемних кредитів фізичних осіб, що представляють інтереси клієнтів установи в судах. Головний Банк вирішив списувати всі нараховані за період прострочення за кредитами відсотки, пені та штрафи, а також при цьому пролонгувати залишок заборгованості під 0,12% річних. Терміни є індивідуальними, це може бути і один рік, і п'ять років. Але при зривах графіка платежів до позичальника застосовуються штрафні санкції, що становлять 1,16% від суми залишку за кожен день прострочення.

Таблиця 2.5 – Структура погашення наданих кредитів банку в період з 01.01.2011 по 01.01.2013 рр.

Стаття	На 01.01.2011		На 01.01.2012		На 01.01.2013	
	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%	сума, тис.грн.	питома вага,%
Поточні кредити	92169 849	90,31	11201444	90,97	12467186	89,72
Прострочені кредити	1487 461	1,46	1753393	1,42	2220284	1,60
Знецінені кредити	8397871	8,23	9359392	7,60	12068574	8,68
Усього кредитів	102 055181	100,00	12312729	100,00	13896074	100,00

Бажання Головний Банк провести реструктуризацію проблемних кредитів пояснюється прагненням знизити розмір проблемного портфеля і розформувати резерви. За даними ПАТ КБ «Приватбанку», до кінця травня у нього було 23,24 млрд. грн. резервів під проблемні кредити. Але крім негативних позик, співробітники банку ще 19% портфеля «віднесли до знецінення в індивідуальному порядку», при цьому зростання кредитування може викликати потребу в додатковому резервуванні. Головний Банк міг би створити резерви на рівні близько 20% кредитного портфеля, до того як показник загальної

капіталізації за Базельською угодою впав би до 10%. Більше всього, що в банку хочуть зменшити портфель проблемних кредитів, що відразу ж поліпшить його нормативи.

Отже, протягом аналізованого періоду кредитний портфель банку не мав чіткої тенденції. Станом на 01.01.2012р. темп росту кредитного портфелю банку порівняно з минулим роком склав 120%, а станом на 01.01.2013 року порівняно з минулим роком темп росту складає 92%. У 2012 році кредити юридичним особам зменшилися на 3%, а фізичних осіб на 28%. Кредитний портфель банку досить диверсифікований. З кожним роком збільшують кредити надані таким галузям як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Також вагому частку займають кредити фізичним особам, сума яких з кожним роком збільшується. Досліджуючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості ми бачимо, що більша частка кредитів є забезпеченими, що є позитивним моментом. Проаналізувавши якість кредитного портфелю банку. Ми бачимо що найбільшу частку у кредитного портфелю банку займають поточні кредити. Це говорить про досить високу якість кредитного портфелю банку.

2.3 Технологія управління кредитним ризиком в Головний Банк

Управління ризиками полягає в моніторингу, контролі рівня та концентрації ризиків, що виникають у банку, в результаті його діяльності. Основні категорії ризику, що властиві банку, – це кредитний ризик, ринковий ризик, географічний ризик, ризик ліквідності, операційний ризик і юридичний ризик. Політика банку дає можливість виявляти та аналізувати всі ризики, встановлювати ліміти і проводити відповідний моніторинг на постійній Банк

здійснює управління ризиками, використовуючи принципи безперервності, передбачливості і хеджування.

Кредитний ризик є основний видом фінансових ризиків для банку. Основною причиною появи такого ризику є несвоєчасне виявлення проблемних кредитів в банку та недосконалий контроль у банку.

Що стосується організаційного забезпечення управління кредитним ризиком в банку, то в Головний Банк його можна розділити на 3 рівні: стратегічний, тактичний та оперативний.

Управління кредитним ризиком банку починається із загальних зборів акціонерів. Вони визначають загальну стратегію та основні напрямки діяльності банку. Спостережна рада здійснює нагляд за обґрунтованістю та законністю прийняття рішень. Це так званий стратегічний рівень.

Дозвіл на видачу кредиту ухвалюється на Кредитному комітеті РП, в тому разі, коли сума кредиту не перевищує встановлений ліміт повноважень керівника РП.

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 № 2121-III, у Головний Банк, як і в кожному банку створюється постійно діючий структурний підрозділ з питань аналізу та управління ризиками – підрозділ з ризик-менеджменту, що має відповідати за встановлення лімітів щодо окремих операцій, лімітів ризиків контрагентів, країн контрагентів, структури балансу відповідно до рішень правління (ради директорів) з питань політики щодо ризикованості та прибутковості діяльності банку.

У своїй роботі підрозділи ризик-менеджменту використовують наступні механізми:

- розрахунки рівня кредитних ризиків в розрізі співробітників, бізнесів, продуктів, кредитних програм, точок продажу, регіонів;
- скорингові моделі у процесах прийняття рішень, відпрацювання проблемної заборгованості в напрямі Soft Collection з картковим, споживчим кредитуванням та кредитуванням малого та середнього бізнесу;

- централізоване блокування операцій співробітників і точок продажу на основі перевищення заданого прийняттого рівня ризику;
- централізована передача активів у виробництво напряму «Служба безпеки» та Напряму «Credit Collection», «Soft Collection» залежно від терміну дефолта по операції і продукту;
- оцінка рівня кредитних втрат портфелів роздрібних продуктів на основі метода Roll Rates (визначення ймовірності переходу з одного терміну прострочення в наступний) в розрізі продуктів;
- формування правил і алгоритмів для розпізнавання і превентивного виявлення шахрайських операцій на основі аналізу рядів даних (активність операцій в розрізі точок продажу і співробітників, аналіз піків по авторизації кредитних карт, порівняльний аналіз в розрізі однотипних відділень, аналіз відхилень);
- аналіз можливого шахрайства на основі FPD (першого неплатежу по кредиту);
- аналіз сегментів клієнтської бази, в яких поля даних заповнені невірно, не заповнені, є вірогідність умисного невірного заповнення, а також виявлення додаткових взаємозв'язків, що описують підозрілі операції.

Також для ефективної роботи з ризиками банк створює кредитний комітет та комітет кредитного нагляду. Вони є структурними підрозділами банку, до складу яких входять керівники банку та спеціалісти, які у разі необхідності збираються для вирішення завдань. Це ми визначаємо як тактичний рівень управління індивідуальним кредитним ризиком банку. Засідання Кредитного комітету проводяться один раз на тиждень.

Управління кредитним ризиком банку складається з

- оцінка кредитного ризику;
- моніторинг кредитного ризику;
- регулювання кредитного ризику;
- мінімізація ризику.

Розглянемо детальніше ці етапи.

Якісна оцінка кредитоспроможності позичальника є актуальною проблемою для банківської системи України. Значну увагу цьому питанню приділили сучасні вітчизняні ті закордонні економісти.

Метою оцінки індивідуального кредитного ризику є визначення можливого рівня ризику та ідентифікація факторів, що впливають на кредитний ризик банку.

По різному здійснюється оцінка юридичних та фізичних осіб в Головний Банк. Для того, щоб здійснити оцінку кредитоспроможності юридичної особи розраховуються різні коефіцієнти. При аналізі платоспроможності позичальника Головний Банк розраховує та аналізує такі показники як коефіцієнти поточної, миттєвої та загальної ліквідності. Далі для прийняття рішення про надання кредиту Головний Банк аналізує показники фінансової стійкості. Дані показники відображають структуру капіталу підприємства, частку власних та запозичених ресурсів підприємства, дають змогу з'ясувати а також спроможність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Далі ці показники банк використовує для розрахунку інтегрального показника багатофакторної моделі, яка має вигляд (2.1):

$$Z = a_1K_1 + a_2K_2 + a_3K_3 + a_4K_4 + a_5K_5 + a_nK_n - a_0, \quad (2.1)$$

де Z – базовий інтегральний показник фінансового стану боржника – юридичної особи;

$K_1, K_2 \dots K_n$ – фінансові коефіцієнти, що розраховуються на базі фінансової звітності боржника;

$a_1, a_2 \dots a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів на підставі даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб; значення вагового параметра не є тотожним питомій вазі відповідного фінансового коефіцієнта у структур інтегрального показника;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі.

Кредит надається банком на підставі кредитної угоди, що укладається між банком і позичальником. В даній кредитній угоді встановлюються плат за користування кредитом, порядок його погашення та термін користування. Якщо виникають певні зміни у кредитній угоді оформлюється додаткова угода

Оцінку фінансового стану фізичної особи Головний Банк робить на основі кількісних та якісних показників. До кількісних показників відносяться:

- сукупний чистий дохід (щомісячні сукупні доходи, що зменшені на сукупні витрати та зобов'язання, включаючи перед іншими банками);
- накопичення на рахунках у банку (інформація надається за бажанням боржника - фізичної особи);
- коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника - фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом (зокрема співвідношення сукупних доходів і витрат/зобов'язань боржника - фізичної особи; співвідношення обсягу боргу за кредитом до вартості об'єкта кредитування/застави; співвідношення щомісячних витрат боржника на обслуговування боргу до обсягу його щомісячних доходів тощо).

До якісних показників відносяться:

- вік клієнта.
- загальний матеріальний стан клієнта (наявність у власності майна, крім майна, переданого в заставу);
- соціальна стабільність клієнта (наявність постійної роботи, ділова репутація, сімейний стан тощо).

На основі наведених характеристик соціального та фінансового стану клієнта, а також оцінки фінансового стану, Приватбанк робить висновок, про те, який фінансовий стан має позичальник для того щоб розраховуватися за власним зобов'язаннями перед банком.

Далі ПАТ КБ«Приватбанк» проводить розрахунок суми боргу, яку повинен сплатити клієнт за час дії кредитної угоди установі банку (основний борг + відсотки за користування кредитом).

Якщо сума, що сплачується позичальником буде недостатньою для покриття визначеної щомісячної суми кредиту і нарахованих відсотків, першочергово погашаються відсотки за кредитом, а сума що залишилась буде направлятися на погашення основного боргу.

Після оцінки кредитоспроможності позичальника ПАТ КБ «Приватбанк» обирає стратегію управління кредитним ризиком. Дана стратегія може бути трьох варіантів: уникнення ризику, прийняття ризику або ж використання інструментів мінімізації ризику. Найчастіше Головний Банк обирає інструменти мінімізації кредитного ризику.

Моніторинг ризику проводиться в першу чергу на підставі результатів щоквартального або щомісячного контролю позичальника кредитним підрозділом, який здійснює:

- щоквартальний моніторинг фінансового стану позичальника згідно з внутрішніми документами банку (визначення рейтингу фінансового стану, контроль ліміту кредитування);
- перевірку фактичної наявності та стану застави;
- моніторинг обслуговування боргу або супроводу кредиту (виконання позичальником своїх зобов'язань перед банком, у тому числі своєчасності і повноти погашення заборгованості за основним боргом та нарахованими відсотками, дотримання вимог щодо підтримання кредитових оборотів і інших умов кредитного договору);
- контроль фактичного цільового використання кредиту і його відповідність умовам договору;
- моніторинг справедливої вартості забезпечення;
- моніторинг правового статусу позичальника та повноважень його органів управління або представників;
- моніторинг кредитної історії позичальника, в тому числі. в бюро кредитних історій;

- моніторинг кредитних угод в рамках здійснення заходів з метою протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму;

- інші функції, передбачені внутрішніми документами банку

Кредитний підрозділ в ході здійснення моніторингу актуалізує інформацію про позичальника, складає власний висновок за результатами моніторингу, як правило, з урахуванням інформації служби економічної безпеки (СЕБ) і юридичного департаменту (ЮД), і надає інформацію ризик-менеджеру.

До методів мінімізації витрат при реалізації ризику можна віднести лімітування, та прийняття застави.

Що стосується лімітування, Головний Банк встановлює такі нормативи регулювання індивідуального кредитного ризику позичальника:

- Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента(Н7) – нормативне значення не більше 25%;

- Норматив великих кредитних ризиків(Н8)- нормативне значення не більше 8-кратного розміру капіталу;

- Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) – нормативне значення не більше 5%

Предметом застави може бути:

- майно, яке відповідно до законодавства України може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення;

- товарно-матеріальні цінності (сировина, матеріали, напівфабрикати, товари та готова продукція, валютні цінності, дорогоцінні метали, ювелірні вироби, предмети мистецтва та антикваріат, крім національних культурних та історичних цінностей);

- цінні папери, в тому числі векселі;

- депозити;

- нерухоме майно.

- майнові права

Також для управління кредитним ризиком Головний Банк використовує резервування. В документації Головний Банк зазначено, що сума резерву за кредитом на індивідуальній основі - це сума перевищення балансової вартості кредиту (без урахування суми раніше сформованого резерву) над теперішньою вартістю попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за цим кредитом. Розмір резерву за кредитами овердрафт та кредитними лініями, визначається як перевищення балансової вартості кредиту (не враховуючи раніше сформований резерв) над сумою боргу за кредитом на дату розрахунку резерву, зваженого на показник безризиковості активу, і вартості забезпечення, зваженої на відповідний коефіцієнт ліквідності забезпечення. Для того, щоб розрахувати резерву за кредитом, який надається нерезиденту, Головний Банк враховує ризик країни місцезнаходження нерезидента. Даний ризик визначається на основі належності країни до відповідної групи ризику, яка ґрунтується на рейтингах країн, що встановлюється світовими рейтинговими агенціями.

Якщо рейтинг країни не підтверджений агентством, банк класифікує такий кредит не вище III категорії якості.

Порядок визначення показника ризику активу Головний Банк встановлює самостійно, але з урахуванням кредитної історії позичальника, а також іншої інформації, що забезпечує об'єктивну оцінку подій та обставин, які можуть впливати на розрахунок позичальника з банком за зобов'язаннями (погашення боргу боржником із перевищенням строків, невиконанням договірних умов).

Отже, управління кредитним ризиком в банку розпочинається із загальних зборів акціонерів. Спостережна рада, кредитний комітет та підрозділи з ризик-менеджменту також приймають участь в управлінні кредитним ризиком банку.

Управління кредитним ризиком в банку має такі етапи:

- оцінка кредитного ризику;
- моніторинг кредитного ризику;
- регулювання кредитного ризику;
- мінімізація ризику.

Для того щоб оцінити рівень кредитного ризику банк робить оцінку кредитоспроможності фізичних та юридичних осіб. Моніторинг ризику проводиться в першу чергу на підставі результатів щоквартального або щомісячного контролю позичальника кредитним підрозділом. Для того щоб врегулювати та мінімізувати кредитний ризик банк використовує ліміти, заставу. Також ми розглянули такий інструмент управління кредитним ризиком як резервування. Порядок визначення показника ризику банк визначає на основі кредитної історії позичальника, а при наданні кредиту особі-нерезиденту значна увага приділяється ризику країни, в якій особа знаходиться.

Висновки до розділу 2

В результаті написання розділу, ми дійшли висновку, що Головний Банк – найбільший універсальний міжрегіональний банк України, орієнтований на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх форм власності. Банком надається весь спектр банківських послуг як приватним клієнтам, так і корпоративним. Банк є активним учасником міжбанківського ринку. Банк є лідером по впровадженню передових інформаційних технологій в банківському бізнесі.

Проаналізувавши показники діяльності Головний Банк можна сказати, що досліджуваний банк - найбільший універсальний міжрегіональний банк України, орієнтований на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх форм власності. Банком надається весь спектр банківських послуг як приватним клієнтам, так і корпоративним. Банк є активним учасником міжбанківського ринку. Банк є лідером по впровадженню передових інформаційних технологій в банківському бізнесі.

Протягом аналізованого періоду кредитний портфель банку не мав чіткої тенденції. Станом на 01.01.2012р. темп росту кредитного портфелю банку

порівняно з минулим роком склав 120%, а станом на 01.01.2013 року порівняно з минулим роком темп росту складає 92%. У 2012 році кредити юридичним особам зменшилися на 3%, а фізичних осіб на 28%. Кредитний портфель банку досить диверсифікований. З кожним роком збільшують кредити надані таким галузям як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Також вагому частку займають кредити фізичним особам, сума яких з кожним роком збільшується. Досліджуючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості ми бачимо, що більша частка кредитів є забезпеченими, що є позитивним моментом. Проаналізувавши якість кредитного портфелю банку. Ми бачимо що найбільшу частку у кредитного портфелю банку займають поточні кредити. Це говорить про досить високу якість кредитного портфелю банку.

Управління кредитним ризиком в банку розпочинається із загальних зборів акціонерів. Спостережна рада, кредитний комітет та підрозділи з ризик-менеджменту також приймають участь в управлінні кредитним ризиком банку. Управління кредитним ризиком в банку має такі етапи: оцінка кредитного ризику, моніторинг кредитного ризику, регулювання кредитного ризику, мінімізація ризику.

Для того щоб оцінити рівень кредитного ризику банк робить оцінку кредитоспроможності фізичних та юридичних осіб. Моніторинг ризику проводиться в першу чергу на підставі результатів щоквартального або щомісячного контролю позичальника кредитним підрозділом. Для того щоб врегулювати та мінімізувати кредитний ризик банк використовує ліміти, заставу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

3.1 Впровадження моделі лімітування розміру прийняттого кредитного ризику на позичальника в Головний Банк

На сьогодні у банківському секторі спостерігається переконлива доля проблемних кредитів. Причиною цього являється неврахування впливу зовнішніх а також внутрішніх чинників на діяльність суб'єктів господарювання, яке викликає множення кредитного ризику.

Все це вимагає зростання уваги до створення якісної процедури банківського кредитування з урахуванням галузевих особливостей діяльності позичальника.

Галузеві особливості діяльності позичальника враховуються на таких етапах: оцінювання кредитоспроможності позичальника та визначення обсягу заставного забезпечення.

Схематично підхід до врахування галузевих особливостей діяльності потенційного позичальника представлено на рисунку 3.1.

Оцінювання кредитоспроможності позичальника є головним етапом банківського кредитування. Клієнти банку можуть погашати заборгованість згідно із своїми фінансовими можливостями.

Видача переконливих кредитів банком ймовірно приведе і клієнта і банк до складної ситуації. Якщо замовник банку ніяк не розрахується за власними кредитними зобов'язаннями, це вірогідно негативно вплине на діяльність банку. Основний підхід до оцінювання кредитоспроможності вимушений базуватися на визначенні майбутніх доходів клієнта а також можливість доходів покривати зобов'язання перед банком.

Для прийняття обґрунтованих рішень банком щодо можливості надання кредиту позичальнику банк здійснює аналіз його кредитоспроможності.

Рисунок 3.1 – Врахування галузевих особливостей діяльності позичальника при проведенні банківського кредитування

Нині основну роль у вітчизняній банківській практиці управління ризиком грає лімітування. Цей метод застосовується при управлінні кредитним ризиком на етапі портфеля а також на етапі окремого кредиту. Завдяки встановленню лімітів банки можуть уникнути втрат в результаті концентрації різних видів ризику, тільки спершу обмежити прийнятий власний кредитний ризик.

Лімітування кредитів - це засіб встановлення сум граничної заборгованості за позиками конкретному позичальникові. Воно здійснюється шляхом визначення лімітів надання позик, які втілюють граничну суму кредиту, яку позичальник хоче придбати у банку. Акціонерні комерційні банки застосовують одну з таких форм лімітування кредитів відкриття кредитної лінії, яка юридично оформлена зобов'язанням банку перед позичальником надавати

йому в протязі обумовленого терміну кредити в межах встановленого ліміту. При цьому банк, надаючи позику, вимушений контролювати дотримання обов'язкових економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків.

Лімітування полягає у встановленні таких розмірів банківських позик що саме надають можливість обмежити ризик. Встановлення лімітів підносить можливість банку уникнути збитків внаслідок необдуманого концентрації будь-якого виду ризику, та диверсифікувати кредитний портфель а також забезпечити стабільні прибутки. Банківські ліміти встановлюються за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за галузями, географічними територіями, за найбільш ризикованими напрямками кредитування, такими як надання довгострокових позик, кредитування в іноземній валюті і тому подібне.

Грунтуючись проведеною попередньою та поточною класифікацією за групами ризиковості кредитів, банки, у процесі кредитування та контролю погашення кредитів формують страховий резерв на відшкодування можливих втрат за наданими позиками.

Цей резерв виникає тільки на покриття безнадійної кредитної заборгованості за центральним боргом за всіма наданими позиками, в тому числі за врахованими векселями та міжбанківськими позиками, операціями фінансового лізингу. Розмір резерву визначається загальною сумою всіх позик, класифікованих за ступенем ризику та зважених коефіцієнт ризику, на відповідний кожній групі кредитів.

Але головним методом охорони від кредитних ризиків, визначення необхідної ємності позики а також можливих шляхів повернення заборгованості банку є розбір а також оцінка кредитоспроможності клієнта, його фінансового стану, прогнозування ризику неповернення кредиту.

Оцінки ризиків кредитування ґрунтується на таких двох підходах:

- логічна оцінка експертів або кредитних інспекторів;
- система скорингу.

Експертна оцінка характеризує певну плюси одних показників над іншими. На підставі даної інформації працівник банку складає «узагальнений портрет» потенційного позичальника та порівнює його зі «стандартними образами» позичальників, які асоціюються із різним рівнем ризику.

Система моніторингу, яка розкриває кредитну історію потенційних клієнтів, доповнюється до даної оцінки. Перш за все, шляхом використання інформації, яка отримується від кредитних бюро.

Скоринг є більш розповсюдженим поняттям в даному питанні і є математичною чи статистичною моделлю, за допомогою якої на підставі кредитної історії «минулих» клієнтів, банк намагається визначити, наскільки велика вірогідність того, що окремих потенційний позичальник поверне кредит у обумовлений строк.

Широке розповсюдження скорингових систем для виявлення та оцінки ризиків роздрібного кредитування пояснюється наявністю великої кількості однотипних позичальників у цій сфері кредитування.

Принципи побудови системи лімітування:

- механізм лімітування повинен охоплювати всі види банківської діяльності, пов'язаної з відкриттям ризикових кредитних позицій;
- ліміти встановлюються виходячи з внутрішнього кредитного рейтингування позичальників;
- ліміти не підлягають перегляду на вимогу клієнтів;
- ліміти повинні базуватися на результатах комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників з урахуванням ризику дефолту контрагентів;
- ліміти повинні враховувати обмеження за термінами, забезпеченню і валюті кредиту.

Метою встановлення ліміту кредитного ризику на одного позичальника є забезпечення оптимального рівня ризиків а також прискорення ухвалення рішення згідно окремих кредитних операцій у рамках встановленого ліміту.

Логіка розрахунку цього ліміту полягає у визначенні бази розрахунку, підвищуючого (коефіцієнт зростання) і коефіцієнта кредитоспроможності.

У вітчизняній банківській практиці механізм лімітування відпрацьований недосконало. Так у Головний Банк ліміти на окремі кредити встановлюються виходячи з історії кредитних відносин клієнта з Головний Банк та виду продукту. За кредитними картками початковий ліміт становить 500 грн. та збільшується до 25000 грн. в залежності від місячних надходжень у клієнта. При цьому не враховується кредитоспроможність позичальника та інші фактори. Схожа система встановлення лімітів існує і по іншим кредитним продуктам банку.

Після аналізу фінансового стану позичальника і прийняття рішення щодо можливості надання кредиту неодмінно у Головний Банк постає питання про його оптимальні обсяги та строки. Зазвичай ліміт кредитного ризику розраховують як частку від вартості забезпечення певного активу позичальника (3.1).

$$L_k = k_l \times P_v, \quad (3.1)$$

де L_k – ліміт кредитування;

k_l – коефіцієнт лімітування;

P_v – поточна вартість певного активу позичальника.

Якщо забезпеченням є застава, то здебільшого застосовують 50%-й коефіцієнт лімітування; якщо капітал (залишок активів після погашення всіх зобов'язань) – 10%-й коефіцієнт; якщо ж загальні активи, то коефіцієнт лімітування становить 1–3%

Перевагами даного методу є простота застосування, його можна використовувати за відсутності історичних даних щодо вартості забезпечення позичальника.

Головним недоліком визначення ліміту за формулою (3.1) є те, що коефіцієнт лімітування найчастіше оцінюють експертним методом, якому

притаманний суб'єктивізм. Ця методика розрахунку повною мірою не враховує однієї з найважливіших характеристик позики – допустимого строку її надання.

Зниження ліміту кредитного ризику на позичальника призведе до неповного використання банком кредитних ресурсів, і відповідно, недоотримання процентного доходу у повному об'ємі, завищення ліміту приведе до підвищення кредитного ризику та збільшення можливих збитків від неповернення кредиту.

Наявність недоліків говорить про те, що лімітування, як один з найважливіших інструментів управління індивідуальним кредитним ризиком банку потребує вдосконалення, а формалізація підходу до лімітування розміру індивідуального кредитного ризику, що приймається банком, та розробка відповідної моделі є надзвичайно актуальними для Головного Банку.

Нами було проаналізовано сучасні підходи до використання лімітування як інструменту управління індивідуальним кредитним ризиком банку, та визначено основні фактори, що визначають розмір ліміту кредитного ризику за окремою кредитною угодою. Так, за методикою ІНЕК, ліміт кредитного ризику залежить від доходів позичальника та від фінансового стану позичальника. Методика визначення ліміту, запропонована Ю.В. Єфімовою враховує такі складові, як:

- забезпечення кредиту;
- можливість обслуговування кредиту;
- фінансовий стан позичальника;
- максимально можливий ліміт в рамках конкретного продукту [24].

Методика, запропонована Новічихініним розглядає вісім розрахункових елементів ліміту:

- відстрочка платежу поставщиком;
- чистий прибуток;
- реалізація товарних запасів;
- дебіторська заборгованість;
- кредиторська заборгованість;

- фінансові вкладення;
- грошові кошти;
- податкові платежі [42].

Проаналізувавши різні підходи до визначенні ліміту кредитного ризику, ми вважаємо, що ліміт прийнятний для банку кредитного ризику за окремою кредитною угодою має визначатися виходячи з грошових потоків позичальника, які є основною передумовою кредиту, та має залежати від наступних показників: показник платоспроможності позичальника, показник ефективної діяльності, показник доходності позичальника.

Показник платоспроможності позичальника характеризує платоспроможність позичальника банку. Даний показник є обмежуючим. Тобто, після аналізу показників платоспроможності банк може зменшити ліміт кредитування на основі показників платоспроможності.

Показник ефективної діяльності відображає здібність клієнта до підвищення своїх доходів. Даний показник є основою коригування індивідуального ліміту. Він дозволяє підвищити розмір наданого кредиту індивідуальному позичальнику.

Показник доходності характеризує відношення доходів та витрат позичальника. Чим більший показник тим вірогідніше отримання кредиту позичальником.

Зобразимо схематично модель ліміту індивідуального кредитного ризику, що може бути прийнятий банком на рисунку 3.2.

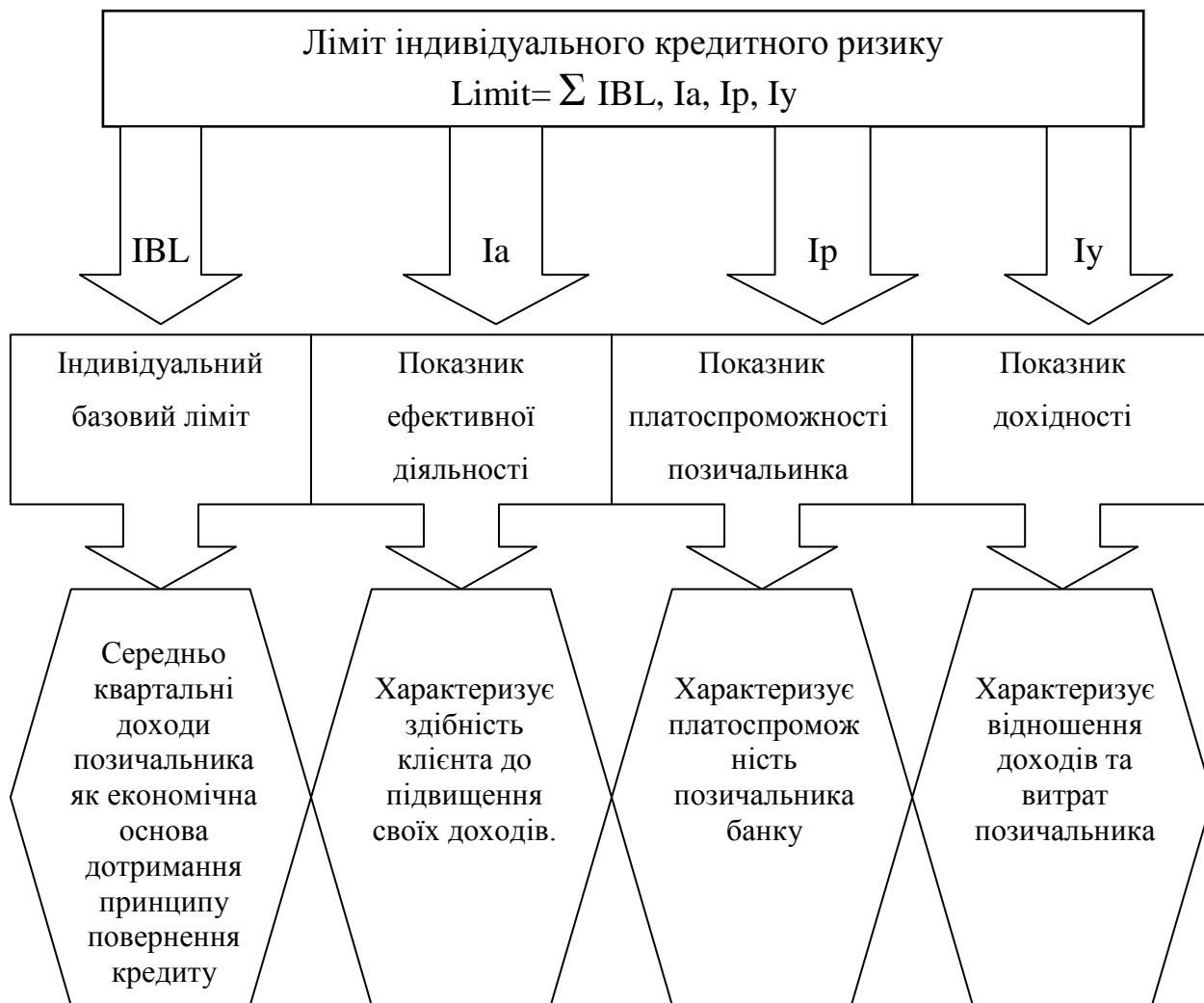

Рисунок 3.2 – Модель лімітування індивідуального кредитного ризику позичальників банку [авторська розробка]

Дана модель дає змогу банку підвищити ефективність управління індивідуальним кредитним ризиком, забезпечити оптимальний рівень кредитного ризику та прискорить прийняття рішення по деяким кредитним продуктам в рамках встановленого ліміту.

Всі показники даної моделі ми пропонуємо розглянути окремо та прослідкувати вплив кожного показника на ліміт індивідуального кредитного ризику при кредитуванні поточних потреб позичальника.

Індивідуальний базовий ліміт кредитного ризику розрахуємо за формулою (3.2):

$$IBL = ARc \times N \times kr, \quad (3.2)$$

де ARc – середньомісячна виручка позичальника від реалізації продукції;

N - строк кредиту в місяцях;

kr – коефіцієнт рентабельності.

В свою чергу коефіцієнт рентабельності можна розрахувати за формулою (3.3):

$$kr = \frac{Pt}{ARc}, \quad (3.3)$$

де Pt – середньомісячний валовий прибуток позичальника.

Показник ефективної діяльності слугує для підвищення ліміту і має враховувати динаміку таких статей балансу та звіту про фінансові результати, як виручка від реалізації та власний капітал. Для підприємств, що мають гарні показники ділової активності, банк може збільшити ліміт. Тому потрібно враховувати показник ефективної діяльності позичальника при визначенні ліміту кредитного ризику.

Як вже зазначалося раніше, показник ефективної діяльності грає роль підвищувального коефіцієнта і визначається за формулою (3.4):

$$Ia = K_b \times K_{vk}, \quad (3.4)$$

де K_b - коефіцієнт росту балансу;

K_{vk} - коефіцієнт росту власного капіталу.

$$K_b = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^{n-1} \frac{V_{i+1}}{V_i}, \quad (3.5)$$

$$K_{vk} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^{n-1} \frac{VC_{i+1}}{VC_i}. \quad (3.6)$$

де V_i - виручка від реалізації за звітний період;

VC_i – значення власного капіталу за звітний період;

n - кількість звітних періодів.

Наша методика передбачає розгляд такого діапазону можливих значень для показника ефективної діяльності: мінімальне дорівнює 1, а максимальне - 1,5. Якщо фактичне значення I_a менше одиниці, то в формулі ліміту I_a прирівнюється до одиниці, а якщо більше 1,5, то до 1,5. Якщо значення I_a знаходиться в інтервалі від 1 до 1,5, то значення використовується у формулі ліміту без змін.

Показник платоспроможності позичальника виступає як обмежуючий фактор. Для осіб, що ведуть не ефективну діяльність, банк може зменшити ліміт, при цьому обмежуючи власні ризики.

При розгляді технології управління індивідуальним кредитним ризиком в Головний Банк ми з'ясували, що банк, для оцінки позичальника використовує інтегральний показник. Для розрахунку Показник платоспроможності позичальника пропонуємо використати формулу (3.7):

$$I_p = \begin{cases} \frac{Q_i}{Q_{\min(\text{кл}1)}}, & \text{для клієнтів класу 2-9;} \\ 1, & \text{для клієнтів класу 1,} \end{cases} \quad (3.7)$$

де Q_i – значення інтегрального показника для позичальника;

$Q_{\min(\text{кл}1)}$ – мінімальне значення інтегрального показника для позичальника 1-го класу певного виду діяльності.

Для того, щоб розрахувати інтегральний показник для певного виду діяльності скористаємося формулою, що зображена в таблиці Ж.1.

Якщо значення інтегрального показника має від'ємне значення, то банк не кредитує такого позичальника.

Після розрахунку значення інтегрального показника, ми визначаємо клас позичальника, враховуючи сферу діяльності даного клієнта. Критерії визначення класу клієнтів банку зображено в таблиці 3.1

Показник дохідності характеризує відношення доходів до витрат позичальника. Для його розрахунку використаємо формулу (3.8):

$$I_y = \frac{D}{C} - 1, \quad (3.8)$$

де D – доходи підприємства

C – витрати.

Діапазон можливих значень для показника дохідності: мінімальне дорівнює 0, а максимальне - 1. Якщо фактичне значення I_y менше або дорівнює нулю, то банк вправі не видавати кредит оскільки в такому випадку витрати підприємства більші чим доходи, що є великим ризиком для банку. Якщо значення цього показника більше 1, то воно прирівнюється до 1. Якщо значення I_y знаходиться в інтервалі від 0 до 1, то значення використовується у формулі ліміту без змін.

Нами був розрахований ліміт на основі даних кредитної справи клієнта Головний Банк. Сфера діяльності даного позичальника – будівництво. За поданими документами юридична особа подала заявку на отримання кредиту на суму 1 млн.грн. на закупку обладнання. Середньомісячний дохід даного підприємства складає 2012 тис грн., в якості забезпечення підприємство пропонує товарно-матеріальні цінності в розмірі 1400 тис. грн.. Виручка від реалізації за останні три місяці складає 27752, 27900 та 28141 тис. грн.. Власний капітал за три послідні роки складає 6197 6245 та 6251 тис. грн. Строк кредиту – 2 роки. Потрібно розрахувати розмір ліміту за даною методикою.

Визначимо базовий ліміт для даного позичальника за формулою (3.2):

$$IBL = 2012 \times 24 \times \frac{91,2}{2012} = 2173 \text{ тис. грн.}$$

Далі потрібно розрахувати показник ефективної діяльності. Для цього скористуємося формулою (3.4).

$$K_b = \frac{1}{2-1} \times \frac{27900}{27752} \times \frac{28141}{27900} = 1,013;$$

$$K_{vk} = \frac{1}{2-1} \times \frac{6245}{6197} \times \frac{6252}{6245} = 1,008;$$

$$I_a = 1,008 \times 1,013 = 1,021.$$

Далі варто розрахувати значення показника платоспроможності. Для розрахунку показника платоспроможності розрахуємо інтегральний показник для будівельної компанії. Для цього використаємо формулу (3.8):

$$Q = 0,02 \times K_1 + 1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 - 0,2 \quad (3.8)$$

Для розрахунку інтегрального показника будемо використовувати такі коефіцієнти: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування, коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності,

Дані показники зобразимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Показники діяльності позичальника

Коефіцієнт	Значення
коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня) (К1)	1,2
коефіцієнт фінансової незалежності (К3)	0,62
коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом (К4)	0,89
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (К6)	- 0,001
коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування (К7)	0,035
коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА) (К8)	-0,012

Розрахуємо інтегральний показник за формулою (3.9):

$$Q=0,02 \times 1,2 + 1,3 \times 0,62 + 0,03 \times 0,89 + 0,61 \times (-0,001) + 0,75 \times 0,035 + 2,5 \times (-0,012) - 0,2 = 0,66$$

Для визначення класу позичальника використаємо таблицю. Згідно даної таблиці, даний позичальник належить до 1 класу. Тепер варто вирахувати показник платоспроможності для даного позичальника. Згідно формули (3.7) показник платоспроможності складає:

$$I_p = 1.$$

Далі варто розрахувати показник дохідності. Для даного показника ми використовуємо такі показники як загальна сума доходів та загальна сума витрат (3.9):

$$I_y = \frac{D}{C} - 1, \quad (3.9)$$

де D – загальна сума доходів;

C – загальна сума витрат.

Чим більший даний показник, тим краще для банку, що свідчить про покриття доходами своїх витрат. Отже розрахуємо даний показник:

$$I_y = \frac{2012}{1077} - 1 = 0,87.$$

Як ми бачимо, даний показник складає 0,87, що означає покриття своїх витрат на 87 %, тобто банк бере на себе ризик у розмірі 13% від основної суми боргу. Отримавши всі складові для розрахунку розрахуємо ліміт кредитного ризику для даного підприємства:

$$\text{Limit} = 2173 \times 1,021 \times 1 \times 0,87 = 1930.2 \text{ тис. грн.}$$

Отже, ми вважаємо що показник дохідності є цілком доцільним враховувати для більш ефективного управління банком кредитними ризиками.

Але дана методика розрахунку ліміту використовується для масових кредитів. Для більших позик потрібно застосовувати більш точний метод розрахунку ліміту кредитного ризику.

Також можна розглянути застосування VaR технології для зменшення кредитного ризику на прикладі моделі обчислення ліміту кредитування за допомогою VaR технології.

Банк може зазнати збитків у разі неповернення кредиту і продажу застави, якщо нарощена сума за позикою більша, ніж вартість застави. Вони дорівнюватимуть різниці між нарощеною сумою і ринковою вартістю застави на момент погашення позики.

Втрата банку в результаті продажу застави дорівнюватиме вартості коштів, які перебувають під ризиком (Value-at-Risk). Зазначену вартість можна записати у вигляді:

$$\text{VaR} = \min(\text{At} - S), \quad (3.10)$$

де At – прогнозна вартість базового активу, тобто застави позичальника на момент t погашення кредиту;

S – нарощена сума за позикою (сума позики та відсотків за нею).

Формула залежності нарощеної суми S від ліміту кредитування:

$$S = \text{Limit} \times \exp(r \times t), \quad (3.11)$$

де r – еквівалентна ставка безперервного нарахування відсотків за позикою;

t – строк надання позички;

$\exp(r \times t)$ – експоненційна функція.

Для того, щоб кредитні операції банку були беззбитковими, необхідно, аби вартість коштів (з обраним рівнем довіри), які перебувають під ризиком, дорівнювала нулю ($\text{VaR} = 0$). Тобто нарощена сума S на момент погашення позики t має дорівнювати оптимальній вартості базового активу в заставі (з обраним рівнем довіри):

$$S = \text{opt}(\text{At}) \quad (3.12)$$

Якщо історія зміни вартості забезпечення відома, спрогнозуємо найгіршу вартість забезпечення на момент погашення позики, скориставшись стохастичним диференціальним рівнянням, що описує дифузійний процес зміни вартості активу:

$$dA = m \times A \times dt + v \times A \times dw, \quad (3.13)$$

де A , dA – вартість і зміна вартості застави;

m – тенденція зміни вартості активу (представленої як безперервно нарахований відсоток) у заставі;

dt – прирощування часу;

v – волатильність вартості базового активу, вимірювана стандартним відхиленням і представлена як безперервно нарахований відсоток;

dw – стандартний вінерівський процес.

Щоб уникнути залежності нарощеної суми від ставки і строків кредитування, коефіцієнт лімітування доцільно визначити в узагальненому вигляді:

$$a = S/A. \quad (3.14)$$

У нашому випадку нехай $VaR = A$, тоді:

$$VaR = A_t^{opt} - S, \quad (3.15)$$

$$A_t^{opt} = 1/n \sum_{i=1}^n A_t^i, \quad (3.16)$$

$$S = \text{Limit } x e^{rx}. \quad (3.17)$$

Зі збільшенням терміну надання позики коефіцієнт лімітування зменшується, що пов'язано зі зростанням невизначеності вартості застави у віддаленому майбутньому. Зі збільшенням волатильності вартості застави v

невизначеність її вартості з плином часу також зростає, тому і коефіцієнт лімітування зменшується.

Отже, чим вищий кредитний рейтинг, то меншим має бути ліміт кредитування. Якщо рівень довіри знижується, то найменша вартість застави збільшується, тобто коефіцієнт лімітування зростає. Вважаємо, що банк може керувати кредитним рейтингом позичальника, а отже, і своїми можливими збитками від кредитної діяльності, якістю кредитного портфеля.

Метод обчислення лімітів із застосуванням VaR-технологій та врахування часової структури ліміту має такі переваги:

- сприятиме підвищенню ефективності використання банком свого кредитного потенціалу, отриманню ним максимального відсоткового доходу від кредитування, зменшенню збитків у разі неповернення позик;
- банк накопичує історичні дані щодо динаміки факторів кредитного ризику;
- забезпечує фінансову рівновагу банківської установи;
- розрахунок очікуваного прибутку засновано на встановленні реальних ринкових ставок, а не деякої ринкової ставки (яка має аналітичну природу), як у методиках GAP-аналізу та аналізу розриву дюрації (модифікації).

3.2 Шляхи вдосконалення скорингу для оцінки кредитоспроможності позичальника в Головний Банк

Для того щоб робота на ринку кредитування приносила користь потрібно ефективна система оцінки ризиків, яка дає можливість відстежити ненадійних клієнтів і не відмовляти при цьому надійним клієнтам банку. Саме така система має забезпечувати рівень ризиковості кредитних операцій на нормальному рівні. Скорингова система розроблена для вирішення даного завдання.

Для банків скоринг – це метод оцінки ризиків та управління ними на основі прогнозу, з якою ймовірність конкретний позичальник може прострочити платежі по кредиту. Іншими словами, це статистичний метод оцінки кредитоспроможності позичальника.

В більшості своїй, які б математичні міркування не закладалися в основу цієї моделі, скоринг являє собою абсолютну суму балів скорингової карти :

$$Z = A_1 + A_2 + \dots + A_n, \quad (3.18)$$

де Z - значення скорингу ;

$A_1 + A_2 + \dots + A_n$ - бали , що характеризують значимість відповідних параметрів клієнта для формування його кредитного скорингу або зважену суму факторів ризику кредитної якості позичальників :

$$Z = A_1 \times X_1 + A_2 \times X_2 + \dots + A_n \times X_n, \quad (3.19)$$

де Z - значення скорингу ;

$X_1, X_2 \dots X_n$ - параметри клієнта , що входять до оцінку кредитної якості ;

$A_1, A_2 \dots A_n$ - вагові коефіцієнти , що характеризують значимість відповідних параметрів клієнта для формування його кредитного скорингу .

Для зниження витрат і збільшення пропускної здатності системи скорингу, крім математичної моделі , розробляється її програмна реалізація, система регламентів і процедур, які за - дають правила експлуатації системи скорингу .

Суть скорингу полягає не в пошуці причин не сплати позичальником свого боргу, а в тому, що в її арсеналі безліч кредитних історій « минулих » клієнтів, проаналізувавши котре, вона робить, приміром, висновок про те, що позичальником такого віку з подібним сімейним станом і освітою мають тенденцію повертати чи не повертати взятую суму.

Також аналізується і величина кредиту. Якщо це кредит на купівлю побутової техніки, то вимоги одні, якщо це кредит на іпотеку, термін

повернення якого може складати до 30 років, то і вимоги до позики значно вищі. У цьому випадку системою, крім поточного фінансового стану клієнта, будуть також проаналізовано перспективи на майбутнє. Наприклад, чи зможе ця людина, втративши роботу, в найкоротші терміни знайти нову, чи достатньо у нього для цього освіти, досвіду роботи і т.д.

Отже, скоринг являє собою математичну або статистичну модель і виступає класифікатором всіх позичальників на різні групи ризику .

Основою такої моделі може бути скорингова карта, яка зображена в таблиці 3.2:

Таблиця 3.2- Приклад скорингової карти

Показник	Значення	Бали
Вік	20-25	70
	25-30	80
	30-40	100
Наявність дітей	немає	100
	1	90
	2	80
	Більше 2	60
Дохід	1000-2000	50
	2001-3000	60
	3001-4000	80
	4001-5000	100

Банк визначає межу відсікання – кредитний рейтинг клієнта. Якщо клієнт перевищує цю межу, то вирішення по кредиту буде позитивним, а якщо навпаки – негативним.

На прикладі двох довільних позичальників покажемо дію даного методу для прийняття того чи іншого рішення щодо кредитування.

Банк визначив межу для позичальників – 240 балів.

Приклад 1. Фізична особа позичальник звернулася до банку з проханням видати їй кредит в розмірі 10000 грн. В анкеті він вказав: вік – 33 роки, має 7 річну дитину, його дохід складає 4000 грн. та ін.. Банк проаналізувавши зокрема ці три показника, порахувавши за допомогою формули (3.20) по даній фізичній особі зробив висновок:

$$K = B(V) + B(D) + B(D_0),$$

де B – бали по трьом показникам;

$$K = 100 + 90 + 80 = 270 \text{ балів.}$$

Даний показник в 270 балів є більшим за встановлений банком в 240 і говорить про те, що банк прийме рішення на користь цього позичальника.

Приклад 2. Фізична особа позичальник звернулася до банку з проханням видати їй кредит в розмірі 5000 грн. В анкеті він вказав: вік – 22 роки, дітей не має, його дохід складає 1200 грн. та ін.. Банк проаналізувавши його анкету вирішить не кредитувати дану фізичну особу оскільки за вище вказаною формулою його показник становитиме, що менше вказаної межі банком:

$$K = 70 + 100 + 50 = 220 \text{ балів.}$$

Даний спосіб може змінюватися чи доповнюватися, відповідно до показників, які банк вважає за потрібне доповнювати до своєї скорингової карти.

Таким чином, щоб знизити кредитний ризик і зменшити час для ухвалення рішення про видачу кредиту, банкам необхідно використовувати систему кредитного скорингу.

Для того, щоб розрахувати ліміт кредитування за скоринговою моделлю використаємо ще одну існуючу методику розрахунку кредитного ліміту

позичальника. Дохід клієнта V визначається як сума підтвердженого BCI і непідтвердженого YCI доходів[44]:

$$V=BCI+D_3 \times YCI, \quad (3.18)$$

де D_3 - коефіцієнт, який побічно підтверджує існування додаткових доходів.

Далі величина V коригується відносно зі скоринговим балом позичальника:

$$GP= V \times D_2 - OL, \quad (3.19)$$

де D_2 - коефіцієнт, що демонструє величину рейтингу (скорингу) клієнта;

OL - сумарні боргові зобов'язання.

Загальний дохід клієнта обчислюється виходячи з величини GP з урахуванням значення коефіцієнта D_1 , що визначає кількість утримувачів у клієнта:

$$SD=GP \times D_1. \quad (3.20)$$

Потім ліміт кредитування L розраховується наступним чином:

$$L=SD \times T / (1 + R \times T / 12), \quad (3.21)$$

де T – час, на який надається кредит;

$$R=(\text{процентна ставка}(\%))/100$$

Недоліком даного методу є те, що коефіцієнти D_1 , D_2 і D_3 визначаються експертним шляхом. Встановлення лімітів кредитування на основі експертних

оцінок може спричинити необгрунтоване заниження або завищення цих показників.

Зниження ліміту призводить до того, що банк не може повністю використовувати кредитні ресурси і, відповідно, не може отримати дохід від виплат за відсотками в повному обсязі. Завищення ліміту призводить до збільшення кредитного ризику і розміру можливих збитків від неповернення кредиту.

Коефіцієнт D_3 , який застосовується у формулі (3.18), можна оцінити через залежність відношення $YCI/BCI+YCI$ (тобто частки непідтвердженого доходу в загальному доході клієнта) від імовірності дефолта:

$$P(X) = 1 / (1 + e^{-\frac{1}{x}}) \quad (3.22)$$

де X – скоринговий бал. Дана величина може збільшуватися тільки при поліпшенні «якості» клієнта (довіри до клієнта), тобто при зростанні його рейтингу, або скорингового бала, і, відповідно, при зменшенні ймовірності неповернення.

Математично це можна зробити так:

$$YCI/BCI+YCI = f(P(X)) = C(X) \times 1/P(X) \quad (3.23)$$

де $C(X)$ – коефіцієнт пропорційності, який також може бути незалежним від скорингового бала X .

За допомогою даної моделі знаходяться коефіцієнти, які необхідні для розрахунку. Вони враховують персональні дані кожного клієнта і це дозволяє застосовувати індивідуальний підхід до кожного позичальника в разі прийняття рішення про розмір споживчого кредиту, який надається [41].

Отже, скоринг – це метод управління та оцінки ризику на основі прогнозу, з якою ймовірність конкретний позичальник може прострочити платежі по кредиту. Банки України використовують скорингові моделі для оцінки кредитоспроможності, але не говорять про основні параметри, які використовуються у скоринговій моделі.

Також ми детально розглянули основні етапи прийняття рішення щодо видачі кредиту у Головний Банк. Як вдосконалення даного процесу ми запропонували використання банком анкетного скорингу після заповнення анкети позичальником. Ми вважаємо, що дане вдосконалення зробить прийнятті рішення щодо видачі кредиту більш економним та ефективним.

Висновки до розділу 3

В даному розділі дипломної роботи було запропоновано вдосконалити технологію прийняття рішення про видачу кредиту на основі впровадження скорингової моделі оцінки кредитоспроможності позичальника а також вдосконалити лімітування кредитного ризику.

При вдосконаленні визначення ліміту кредитного ризику ми запропонували використовувати методіку, яка враховує:

- показник ефективної діяльності;
- показник платоспроможності позичальника;
- показник дохідності.

Також можна запропонувати для більшої ефективності вирахування лімітів кредитування застосовувати VaR-технологій при розрахунку лімітів.

Метод обчислення лімітів із застосуванням VaR-технологій та врахування часової структури ліміту має такі переваги:

- сприятиме підвищенню ефективності використання банком свого кредитного потенціалу, отриманню ним максимального відсоткового доходу від кредитування, зменшенню збитків у разі неповернення позик;
- банк накопичує історичні дані щодо динаміки факторів кредитного ризику;
- забезпечує фінансову рівновагу банківської установи;
- розрахунок очікуваного прибутку засновано на встановленні реальних ринкових ставок, а не деякої ринкової ставки (яка має аналітичну природу), як у методиках GAP-аналізу та аналізу розриву дюрації (модифікації).

Скоринг – це метод оцінки ризиків та управління ними на основі прогнозу, з якою ймовірність конкретний позичальник може прострочити платежі по кредиту. Банки України використовують скорингові моделі для оцінки кредитоспроможному, але не говорять про основні параметри, які використовуються у скоринговій моделі.

Також ми детально розглянули основні етапи прийняття рішення щодо видачі кредиту у Головний Банк. Як вдосконалення даного процесу ми запропонували використання банком анкетного скорингу після заповнення анкети позичальником. Ми вважаємо, що дане вдосконалення зробить прийнятті рішення щодо видачі кредиту більш економним та ефективним.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ В ГОЛОВНИЙ БАНК

4.1 Система управління охороною праці

Охорона праці є актуальною проблемою сучасності, оскільки виробничий травматизм, різні профзахворювання супроводжують діяльність людини. До сфери безпеки праці все більшою мірою залучаються питання, пов'язані з самопочуттям працівника, і фактори, що побічно впливають на трудову діяльність. Дослідження й виявлення можливих причин виробничих нещасних випадків, професійних захворювань, пожеж, та розробка заходів і вимог, спрямованих на усунення цих причин дозволяють створити безпечні й сприятливі умови для праці людини.

Так як в банківській діяльності застосовують різна електротехніка дане питання є досить актуальним. Також важливими є питання шумового забруднення в операційному залі та питання ергономіки в організації робочого простору працівників. Тому метою управління охороною праці є формування служби охорони праці, яка б під час своєї діяльності забезпечувала безпеку і здорові умови праці на робочих місцях в банку.

Базою проходження практики було Варвинське відділення Головного Банку Охорона праці проводиться на основі нормативно-правових актів, інструкцій та положень.

Основним підрозділом банку, що займається питанням охорони праці є Відділ охорони праці Департаменту по управлінню персоналу Головного Офісу, який тісно співпрацює з Юридичним департаментом Головного Офісу.

Проналізувавши діяльність служби охорони праці (СОП) було виявлено, що окремого підрозділу в даному відділенні банку створено не було, оскільки чисельний склад працівників налічує 7 осіб, що менше норми в 50 працюючих. Однак в даному відділенні функції СОП в порядку сумісництва виконує керівник

даного відділення, який має відповідну підготовку. Керівник відділенні використовує і нормативно-правові акти та інструкції, що складаються відділом охорони праці Департаменту по управлінню персоналу Головного Офісу. На основі даних документів у відділенні представником СОП проводяться такі основні види діяльності:

- проведення інструктажів з питань техніки безпеки;
- контроль за підопічними з приводу проведення медичного огляду;
- дотримання порядку забезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту працівників банку;
- контроль дотримання інструкцій з техніки безпеки при експлуатації ЕОМ (комп'ютерів з відео дисплейними терміналами та іншими спеціальними пристроями).

Також банком проводиться інструктаж з охорони праці та техніки безпеки осіб при прийомі на роботу. Після проходження інструктажу, особи проходять тестування.

Кожен працівник банку за допомогою внутрішнього сайту доступ до всіх нормативно-правових актів, внутрішніх інструкцій та положень щодо охорони праці в галузі. Також у відділенні присутня велика кількість пам'яток та інформаційних посібників, які надають інформацію щодо безпечного поводження з електронною технікою, основ охорони праці і т.д. На основі вивчення даної інформації працівники банку проходять електронне тестування. Внаслідок активної роботи банку в сфері охорони праці травматизм та професійні захворювання перебувають на низькому рівні.

Не зважаючи на те, що всі документи знаходяться в електронному вигляді, у відділенні є ряд документів з охорони праці, що представлений на паперових носіях:

- З організації та проведення навчання:
 - план-графік навчання з питань охорони праці;
 - протоколи засідання постійно діючої Комісії з перевірки знань (атестації) з питань охорони праці;

- журнал вступного інструктажу з питань охорони праці;
- журнал видачі інструкцій;
- інструкції з охорони праці за професіями та виконуваних видів робіт;
- план-графік проведення профоглядів (медоглядів);
- направлення на медогляд;
- висновки по медоглядам (окремі і річний заключний акт);
- комплексні заходи з охорони праці на поточний рік (складаються СУП на підставі заходів підрозділів, включених в бюджет);
- результати перевірки (аудиту, обстежень) умов праці (органами державної нагляду, сторонніми організаціями, службою охорони праці – приписи, висновки, акти).

З розслідування нещасних випадків:

- акти за формою Н-5 з додатками;
- акти за формою Н-1, Н-2, НТ;
- журнал обліку нещасних випадків.

Статистичні документи. Статзвіт за формою 7-тнв (складається СУП на підставі актів Н-1, НТ, даних про чисельність персоналу і даних бухгалтерії про витрати на охорону праці).

- положення про систему управління охороною праці (СУОП) банку, накази про актуалізацію СУОП;
- положення про службу охорони праці Головний Банк;
- інструкції про обов'язки, права та відповідальність керівника підрозділу банку з питань охорони праці.

Більш повний та детальний аналіз наявності нормативно-правової бази з питань ОПБНС в Головний Банк наведений в таблиці Е.1. Можна зробити висновок, що банком дотримано вимоги чинного законодавства з питань охорони праці в галузі, а працівники отримують необхідні інструктажі щодо охорони праці та техніки безпеки.

Важливе значення має розділ колективного договору «Охорона праці», що укладається між роботодавцем і трудовим колективом. В Головний Банк даний розділ побудовано на основі закону України «Про охорону праці». В даному розділі зазначено про створення належних умов праці в банку, створення різних фондів з охорони праці, описуються заходи щодо запобігання нещасних випадків, обумовлюються питання щодо навчання персоналу і т.д.

Важливою складовою є аналіз витрат, пов'язаних з охороною праці. Облік та врахування даних витрат відбувається в головному офісі і носить закритий характер, тому в розрізі окремого відділення аналіз неможливий. Але на основі аналізу адміністративних витрат банку (до яких належать витрати, пов'язані з охороною праці), які протягом останніх 3 років зросли на 42 % або на 1 679 453 тис. грн., можна зробити припущення, що питанню витрат на охорону праці приділялось достатньо уваги.

Проаналізувавши систему охорони праці можна зробити висновок, що в даному питанні банк виконує вимоги чинного законодавства. Кожен працівник банку отримує необхідну інформацію з приводу охорони праці. діяльність банку в системі охорони праці можна оцінити на «відмінно».

4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці

Варвинське відділення Головний Банк знаходиться неподалік від центра міста Варва в багатоповерховій будівлі на першому поверсі на вулиці Шевченка 80. Поруч з будівлею відділення знаходяться магазин, автовокзал а також багатоповерхові жилі будинки. Також недалеко від будівлі банку знаходиться дороги для автомобілів.

Безпосереднє приміщення будівлі, в якому розташоване відділення, має загальну площу 200 кв. м. і висоту 3 м. На кожного працюючого припадає

28 кв. м. робочої площі та об'єм 44 куб. м, що відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2-007-98 в 6 кв. м. та 20 куб. м. Відділення відноситься до приміщень без підвищеної небезпеки за ступенем ураження електричним струмом, оскільки відсутні фактори створення небезпеки (волога, хімічно активне середовище, підвищена температура і т.д.)

Що стосується вентиляційної системи, то вона присутня у відділенні як природня так і штучна. Штучна вентиляційна система налічує 2 кондиціонери. Природна вентиляція побудована з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог і має схему «знизу-вверх».

Відповідно до ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень і ГОСТ ССБТ 12.1.005-88 "Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны", а також, беручи до уваги характер робіт, відповідно до яких, площа приміщення на одного працівника в приміщенні дорівнює (в м²):

$$S_n = n \times S_0; ; \quad (1)$$

де S_0 – площа приміщення, що відводиться на одного працівника;

n - кількість працівників.

Якщо в приміщенні працює 7 чоловік, тоді необхідна для роботи площа повинна становити:

$$S_n = 7 \times 6 = 42 \text{ м}^2 \quad (2)$$

У банку використовується штучне освітлення. Джерелом природного освітлення виступають 6 вікон різного розміру. Штучне освітлення представлене лампами денного світла в кількості 54 штук (18 освітлювачів по 3 лампи в кожному). Вони розташовані по будівлі таким чином, щоб максимально освітлювати приміщенні і що є досить зручно для працівників даного відділення. Кількість світильників обрана таким чином, щоб відповідати встановленим нормам [12].

У відділенні присутнє значне шумове навантаження Шум створюється

високою кількістю клієнтів в банку, оскільки приміщення є спільним і для клієнтів, і для операціоністів відділення. Рівень звукового тиску та звуку складає в середньому 50 Гц, рівень вібрацій складає 20 дБ. Показники шумового навантаження відповідають встановленим нормам. приміщення даного відділення можна віднести до приміщень із загальною вібрацією 3, типу «в», що застосовується на робочих місцях працівників розумової праці та персоналу, що не займаються фізичною працею та має критерій оцінки «комфорт» [15].

Далі варто проаналізувати вологість та температуру повітря. Температура повітря підтримується на рівні 20-24°C, вологість – 35 %, швидкість руху повітря – 0,12-0,14 м/с; температура навколишніх поверхонь – 19-20°C [43]. Всі показники відповідають загальноприйнятим нормам. Охолодження та нагрівання повітря відбувається за допомогою кондиціонерів засобів опалення відповідно.

Що стосується гігієнічної класифікації умов праці, то відділення Головного Банку відноситься до 1 класу — оптимальні умови праці, тобто такі умови, при яких зберігається не лише здоров'я працюючих, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності.

Велика увага приділяється питанню електробезпеки. Враховуючи те, що в Головному Банку майже всі операції здійснюються в електронній і без паперовій формі, то дане питання є особливо актуальним. У відділенні працює 6 осіб, і кожне робоче місце оснащено комп'ютерною технікою, також налічується 3 принтера, 2 апарати для сканування та ксерокопії, 2 автомати самообслуговування та 1 банкомат, монітор для розміщення поточної інформації та реклами, 2 кондиціонери. Для пожежної безпеки у відділенні встановлено систему протипожежної сигналізації. Також відділення оснащено 2 пожежними рукавами та новими вогнегасниками у кількості 4 штук (строк експлуатації відповідає нормі).

Розглянемо організацію робочого місця у відділенні. Проаналізувавши робочі місця робітників банку, можна зробити висновок, що більшість робочих

місць відповідають ергономічним характеристикам, а саме: ступні ніг – на підлозі; стегна – в горизонтальній площині; передпліччя – вертикально; лікті – під кутом $75-80^\circ$ до вертикальної площини; зап'ястя зігнуті під кутом не більше 20° відносно горизонтальної площини, нахил голови – $15-20^\circ$ відносно вертикальної площини. Монітори комп'ютерів розташовані на основному робочому столі, як правило, з лівого боку. Висота робочої поверхні столу для персонального комп'ютера складає 720 мм, а ширина – 1200 мм і забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля. Однак відсутні підставки для ніг. Майже всі робочі сидіння мають такі елементи: сидіння, спинку, стаціонарні підлокітники. Монітори комп'ютерів розташовані на оптимальній відстані для очей користувача. [54].

Якщо проаналізувати виробничий травматизм на робочому місці, то можна зробити висновки, що стан виробничого травматизму та професійних захворювань знаходиться на низькому рівні, оскільки за аналізований період жодного випадку виробничого травматизму зафіксовано не було, а також втрати працездатності внаслідок професійних захворювань не спостерігалося.

Проаналізувавши умови праці у відділенні Головного Банку можна зробити висновок, що всі умови праці відповідають встановленим нормам. Що стосується вдосконалень то необхідно встановити більш зручні стільці, що відповідають загальним нормам, що значно покращить умови праці для працівників.

4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях

Важливою складовою процесу охорони праці є безпека в надзвичайних ситуаціях. Для аналізу Варвинського відділення Головного Банку дамо стислу оцінку можливості виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного походження.

Основними можливими причинами виникнення надзвичайної ситуації

можуть бути [46]:

- несправність електропроводки і електрообладнання;
- пошкодження електроприладів;
- невиконання правил пожежної безпеки;
- загоряння будівлі внаслідок зовнішніх впливів та ін.

З метою уникнення даних причин у відділенні здійснюються профілактичні огляди електрообладнання, також перевіряється робота опалювальної системи в період її використання.

Далі охарактеризуємо приміщення Варвинського відділення Головного Банку з точки зору пожежної безпеки. Дане приміщення можна віднести до класу В – пожежонебезпечні, оскільки у відділенні є тверді горючі та важкогорючі речовини і матеріали (дерев'яні столи, папір, пластикова обшивка і т.д.), а за класом робочих зон з вибухо- та пожежонебезпечності дане приміщення можна віднести до класу П-Па. За вимогами НПАОП 0.00-1.28-10, приміщення має II ступінь вогнестійкості.

У будівлі встановлені система запобігання пожежі (встановлено протипожежну сигналізацію) та система пожежного захисту (2 пожежні рукави та 4 вуглекислотні вогнегасники), що відповідають нормам ГОСТу 12.1.004-85. Протипожежні сигналізації, вогнегасники та пожежні рукави розміщені зручно, щоб доступ до них був завжди відкритим. Вони рівномірно розміщені по території будівлі (відстань до них менше 20 метрів), щоб в разі пожежі швидко і з легкістю їх можна було б використати. Вуглекислотні вогнегасники придатні для гасіння пожежі електрообладнання під напругою до 10000 В.

У відділенні створені всі умови для зручної евакуації людей. Робочі місця розташовані таким чином, що відстані між ними складає 1,5-2 м, також робочі місця розміщені на відстані 1 м від стін. Робочі зони розташовані таким чином, що не загороджують шляхи евакуації, створюючи коридор шириною в 5 метрів, по якому можуть рухатись люди. Робочі місця знаходяться в одній залі, що дає можливість робити евакуацію без перешкод. Ширина дверей складає 1,2 м. Відділення оснащено евакуаційним виходом, шириною в 2,5 м, що забезпечують безпечну евакуацію людей і відповідають нормативним вимогам.

Також у будівля розміщено план евакуації при пожежі (Додаток Є). На схемах розміщено не тільки шляхи евакуації, а й місце знаходження засобів пожежного захисту.

Проаналізувавши рівень безпека в надзвичайних ситуаціях у відділенні Головного Банку, можна зробити висновок, що в даному відділенні дотримані всі норми безпеки. У відділенні створені всі умови для вчасної евакуації людей у разі надзвичайних ситуацій.

Висновки до розділу 4

На основі проведеного аналізу охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях в Варвинському відділенні Головний Банк можна зробити наступні висновки.

В питанні системи охорони праці в Головний Банк виконуються вимоги чинного законодавства. В відділенні створено всі умови для того, щоб працівники банку могли отримувати інформацію з приводу охорони праці, а також постійно оновлювати свої знання. Також банком перевіряється рівень знань працівників щодо охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Розглянувши фактори умов праці у відділенні, ми дійшли до висновку, що умови праці повністю відповідають встановленим нормам і є оптимальними. З метою покращення даних умов, на нашу думку, потрібно більшу увагу приділити питанню ергономіки робочих місць, оскільки не всі вони повністю відповідають встановленим нормам.

Щодо питання безпеки в надзвичайних ситуаціях, то його аналіз показав, що відділення відповідає всім встановленим нормам пожежної безпеки. Також у відділенні створено чітку систему евакуаційних заходів.

Узагальнивши все вище сказане, можна зробити висновок, що у Варвинському відділенні Головний Банк створені оптимальні умови для роботи та здоров'я працівників, а відділення відповідає всім нормативно-правовим актам щодо охорони праці в галузі.

ВИСНОВКИ

В даній роботі розглянута низка питань, які тісно пов'язані із кредитним ризиком банку. Саме він представляє невпевненість у найбільш традиційній для банків України діяльності – кредитуванні. Кредитний ризик є досить складною сукупністю елементів, які викликаються зовнішніми (не регульованими банком) і внутрішніми факторами.

Важливою характеристикою кредитного ризику є його динамічність, яка вимагає від банківських працівників періодичної оцінки ризику та управління ним. Розглянувши проблему визначення та мінімізації кредитного ризику банку, я дійшов висновку, що проблема складається з кількох аспектів:

– Особливо гострою проблемою для українських банків є створення методики визначення ступеню ризику як на момент укладання кредитної угоди, так і в перспективі. Процес оцінки кредитного ризику ускладнюється необхідністю поєднання кількісних та якісних параметрів, а також специфікою його прояву при здійсненні різних видів кредитування в різних галузях економіки. Для покращення оцінки кредитоспроможності, перетворення її на ефективний спосіб мінімізації кредитного ризику, кожний банк повинен розробити власну методику.

– Роботі банків щодо мінімізації кредитних ризиків також заважає недостатність інформації про потенційних позичальників. Часткове вирішення цієї проблеми можливе за умов створення в Україні спеціальних рейтингових агентств, а також централізованої інформаційної системи, які б концентрували відомості про позичальників.

– Характерною умовою середи, в якій працюють українські банки, є поширення економічних правопорушень, в тому числі і в сфері кредитування. Необхідною є активізація роботи служб безпеки банків.

– Зовнішні способи мінімізації кредитного ризику (розподіл ризику, страхування ризику, забезпечення) передбачають передачу частини або всього

ризика іншим економічним суб'єктам. Внутрішні (нормування, лімітування, диверсифікація, створення резервів, оцінка кредитоспроможності позичальника) засновані на самостійних спробах банку перестраховатися. На практиці, як правило, способи поєднуються з метою посилення їх впливу.

– Основним способом мінімізації кредитного ризику в банківській системі України є вимога забезпечення кредитів. А серед форм забезпечення найпоширенішою є застава

– Необхідною також є підготовка висококваліфікованих спеціалістів із енциклопедичними знаннями в багатьох галузях економіки, які здатні приймати рішення в нестандартних ситуаціях. Така необхідність викликана складною структурою джерел кредитного ризику. А за умови переважання в банківській системі універсальних банків працівникам таких кредитних установ приходится стикатися із специфічними проблемами багатьох сфер діяльності (в тому числі і виробничої).

– Здійснюючи заходи по управлінню ризику неповернення позичок, банківський персонал орієнтується на банківську кредитну політику, яка визначає стратегічні цілі та тактичні задачі. При цьому акцент має бути зроблений на поміркованій політиці.

– На державному рівні проблема мінімізації кредитного ризику вирішується за допомогою впровадження обов'язкового створення банками резервів на покриття можливих втрат від кредитної діяльності, а також введення економічних нормативів ризику.

Також в дипломній роботі були розглянуті механізми управління індивідуальним кредитним ризиком. Всі розглянуті механізми є важливими при управлінні індивідуальним кредитним ризиком. В даному пункті ми з'ясували, що таке управління індивідуальним кредитним ризиком банку. Управління кредитним ризиком – це формалізований процес що складається з етапів та методів управління.

Основною ціллю управління кредитним ризиком є мінімізація втрат банку, що виникають при проведенні кредитних операцій, і підвищення ролі обліку і контролю кредитного ризику в банківській діяльності.

Основним об'єктом управління кредитним ризиком є керовані фактори кредитного ризику в банку.

При аналізі механізмів управління індивідуальним кредитним ризиком в банку було з'ясовано, що Спостережна рада відіграє ключову роль у організаційному забезпеченні. Вона визначає основні напрямки регулювання кредитного ризику.

В процесі аналізу кредитоспроможності позичальника банки мають розрізняти такі категорії позичальників: юридичні особи, фізичні особи та банки. В Україні основними методами є експертний та скоринговий методи. На сьогоднішній день актуальним є запровадження підходів Базельського комітету, згідно якого виділяють стандартизований метод оцінки фінансового стану позичальника та підхід заснований на побудові внутрішньої рейтингової системи.

Для забезпечення більш ефективної роботи банківської установи з кредитними ризиками здійснюється контроль за кредитними ризиками. Мета контролю кредитного ризику полягає у недопущенні перевищення індивідуального кредитного ризику понад допустимий рівень. Постійний контроль допомагає виявити проблемні кредити, та перевірити, чи слідує працівники вимогам кредитної політики банку. Інструментами контролю виступають перевірка, фактичний та документальний контроль. Отже ефективний контроль забезпечує більш ефективну роботу з кредитами банку.

В результаті написання розділу дипломної роботи, ми дійшли висновку, що Головний Банк найбільший універсальний міжрегіональний банк України, орієнтований на платіжні операції для населення і юридичних осіб усіх форм власності. Банком надається весь спектр банківських послуг як приватним клієнтам, так і корпоративним. Банк є активним учасником міжбанківського

ринку та є лідером по впровадженню передових інформаційних технологій в банківському бізнесі.

Проаналізувавши показники діяльності Головного Банку можна сказати, що досліджуваний банк є лідером на ринку, про що свідчать не тільки його досягнення, а й показники його діяльності.

Протягом аналізованого періоду кредитний портфель банку не мав чіткої тенденції. Кредитний портфель банку досить диверсифікований. З кожним роком збільшують кредити надані таким галузям як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Також вагому частку займають кредити фізичним особам, сума яких з кожним роком збільшується. Досліджуючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості ми бачимо, що більша частка кредитів є забезпеченими, що є позитивним моментом. Проаналізувавши якість кредитного портфелю банку. Ми бачимо, що найбільшу частку у кредитного портфелю банку займають поточні кредити. Це говорить про досить високу якість кредитного портфелю банку.

Управління кредитним ризиком в відбувається на трьох рівнях: стратегічному, тактичному та оперативному.

Управління кредитним ризиком б банку має такі етапи:

- оцінка кредитного ризику;
- моніторинг кредитного ризику;
- регулювання кредитного ризику;
- мінімізація ризику.

Для того щоб оцінити рівень кредитного ризику банк робить оцінку кредитоспроможності фізичних та юридичних осіб. Моніторинг ризику проводиться в першу чергу на підставі результатів щоквартального або щомісячного контролю позичальника кредитним підрозділом. Для того щоб врегулювати та мінімізувати кредитний ризик банк використовує ліміти, заставу.

В практичній частині дипломної роботи було запропоновано вдосконалити скорингову модель оцінки кредитоспроможності позичальника та вдосконалити лімітування кредитного ризику.

Як вдосконалення визначення ліміту кредитного ризику ми запропонували використовувати методика, яка враховує:

- показник ефективної діяльності;
- показник платоспроможності;
- показник дохідності;

Також можна запропонувати для більшої ефективності вирахування лімітів кредитування застосовувати VaR-технологій при розрахунку лімітів.

Метод обчислення лімітів із застосуванням VaR-технологій та врахування часової структури ліміту має такі переваги:

- сприятиме підвищенню ефективності використання банком свого кредитного потенціалу, отриманню ним максимального відсоткового доходу від кредитування, зменшенню збитків у разі неповернення позик;
- банк накопичує історичні дані щодо динаміки факторів кредитного ризику;
- забезпечує фінансову рівновагу банківської установи;
- розрахунок очікуваного прибутку засновано на встановленні реальних ринкових ставок, а не деякої ринкової ставки (яка має аналітичну природу), як у методиках GAP-аналізу та аналізу розриву дюрації (модифікації).

Також ми детально розглянули основні етапи прийняття рішення щодо видачі кредиту у Головний Банк. Як вдосконалення даного процесу ми запропонували використання банком анкетного скорингу після заповнення анкети позичальником. Ми вважаємо, що дане вдосконалення зробить прийнятті рішення щодо видачі кредиту більш економним та ефективним.

На основі проведеного аналізу охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях в Варвинському відділенні Головний Банк можна зробити наступні висновки.

В питанні системи охорони праці в Головний Банк виконуються вимоги чинного законодавства. В відділенні створено всі умови для того, щоб працівники банку могли отримувати інформацію з приводу охорони праці, а також постійно оновлювати свої знання. Також банком перевіряється рівень знань працівників щодо охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Розглянувши фактори умов праці у відділенні, ми дійшли до висновку, що умови праці повністю відповідають встановленим нормам і є оптимальними.

Щодо питання безпеки в надзвичайних ситуаціях, то його аналіз показав, що відділення відповідає всім встановленим нормам пожежної безпеки. Також у відділенні створено чітку систему евакуаційних заходів.

Узагальнивши все вище сказане, можна зробити висновок, що у Варвинському відділенні Головний Банк створені оптимальні умови для роботи та здоров'я працівників, а відділення відповідає всім нормативно-правовим актам щодо охорони праці в галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валова, І. Нові принципи угоди Базель II [Текст] / І. Валова ; пер. зангл. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. – 2007. – Т. 2, № 2. – С. 13–20.
2. Гаряга, Л. О. Моніторинг кредитного ризику: основні складові елементи [Текст] / Л. О. Гаряга // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доповідей Одинадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2008 р.) : у 2 томах / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Т. 2. – С. 40-41– ISBN 978-966-8958-30-4 : 9.20.
3. Андросова, Ф. О. Чинники формування кредитних ризиків та їх наслідки для банківської системи України в умовах фінансової кризи [Електронний ресурс] / Ф. О. Андросова, І. В. Михайлова. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=142>.
4. Белявцев, М.І. Засади управління кредитним ризиком банківських установ в рамках кредитного процесу [Електронний ресурс] : / М.І. Белявцев, А.А. Панченко / НБУ ім. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0588.pdf.
5. Бондаренко, Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності омерційного банку [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. кон. наук. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»/ Бондаренко Лариса натоліївна. – Київ, 2007. – 23 с.
6. Бражко, О. Мінімізування кредитних ризиків шляхом страхування [Текст]: навч. посіб. / О. Бражко: Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2007. – №5. С. 65-69. – ISBN 278-876-645-15.
7. Верхуша, Н. П. Методичне забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком [Електронний ресурс] : / УАБС НБУ. – 2009. – Режим

доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_29/10_29_08.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

8. Верхуша, Н. П. Методичне забезпечення управління індивідуальним кредитним ризиком банку [Текст] / Н. П. Верхуша //Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. –№ 29. –С. 70-78.

9. Верхуша, Н. П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори [Текст] / Н. П. Верхуша //Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. - №17. – С. 14-19.

10. Вітлінський, В. А. Концепція стратегії кредитного ризику [Текст] // Банківська справа. – 2005. – № 4. – С.47-53.

11. ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ. Пожарная безопасность [Електронний ресурс] Общие требования: / Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа <http://vsegost.com/Catalog/32/3254.shtml>. - Назва з екрану.

12. ГОСТ 12.1.005-88 ССБТ. Общие санитарно – гигиенические требования к воздуху рабочей зоны [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/15/1583.shtml>

13. ГОСТ 12.1.009-76 ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/34/34276.shtml>.

14. ГОСТ 12.1.009-76 ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/34/34276.shtml>.

15. ГОСТ 12.1.029-80 ССБТ. Средства и методы защиты от шума. Классификация [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/30/30778.shtml>.

16. ГОСТ 12.1.033-81 ССБТ. Пожарная безопасность. Термины и определения [Електронний ресурс]: Система стандартов безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/39/39663.shtml>

17. ГОСТ 12.2.033-78 ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования [Електронний ресурс]: Система стандартов

безопасности труда. - Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/15/15210.shtml>.

18. Гребенюк, Л. А. Система забезпечення реалізації стратегії кредитування малого бізнесу [Текст] / Л. А. Гребенюк // Інститут економіки та прогнозування НАН. – 2010. – № 12. – С. 67-71.

19. Грушко, В. І. Фінансові ризики [Текст] : навч. пос. / В. І. Грушко, О.І. Пилипченко. - Житомир : ЖІТІ, 1998. - 188 с. - ISBN 5-7763-4622-3.

20. Данилова, Т. Н. Количественная оценка риска ликвидности актива [Текст] / Т. Н. Данилова, Е. В. Владыкина // Финансы и кредит. - 2007. - N 12. - С. 2-9.

21. Дмитренко, Є В. Механізм управління індивідуальним кредитним ризиком [Текст] / Є.В. Дмитренко // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – 2013. - №3. - С. 36-44.

22. Дмитренко, Є. В. Індивідуальний кредитний ризик та фактори його виникнення [Текст] / Є.В. Дмитренко // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – 2013. – С.51-54.

23. Едророва В. Н, Хасянова С. Ю. Анализ денежных потоков заемщика\как одного из важнейших факторов кредитоспособности// Финансы и кредит – 2002 -№13.

24. Ефимова Ю. В. Модели определения лимита кредитования [Текст] / Ю.В. Ефимова // Банковское кредитование. - №5. – 2012. – С. 14 – 17.

25. Жариков В. В. Управление кредитными рисками [Текст]: учебное пособие / М. В. Жарикова, А.И. Евсейчев - Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2009. - 244 с. - ISBN/ISSN:978-5-8265-0854-1.

26. Зянько В. В. Планування кредитоспроможності підприємств на основі аналізу грошових потоків як умова забезпечення їх економічної безпеки [Текст] /В. В. Зянько, В. Г. Фурик, Т. В. Дрімлюга // Вісник Дніпропетровського університету. – 2010. – № 4. – С. 107-112.

27. Кондратюк, Е. А. Понятие банковских рисков и их классификация [Текст] / Е.А. Кондратюк // Деньги и кредит. – 2004. - № 6. – С. 43-50.

28. Кравченко, В. П. Удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника [Текст] / В. П. Кравченко // Наукові праці КНТУ. – 2010. – № 17. – С. 71-78.

29. Кредитний ризик комерційного банку [Текст]: навч. посіб. / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, Я. С. Наконечний, Г. І. Великоіваненко. – К. : Знання, КОО, 2000. – 251 с. - ISBN 986-8543-074.

30. Кредитування та ризики [Текст] : навчальний посібник: / [М. П. Денисенко, В. М. Домрачев и др.]: Мін-во освіти і науки України, Київський нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: ВД «Професіонал», 2008. - 480 с. - ISBN 978-966-370-089-2

31. Криклій, О. А. Управління кредитним ризиком банку [Текст]: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с. – ISBN 978-966-8958-30-4.

32. Криклій, О. А. Фінансовий менеджмент в банку: навч. посіб. [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: Університетська книга, 2007. – 317 с. – ISBN 978-966-680-312-5.

33. Кузнєцова, Н. В. Системний підхід до аналізу кредитних ризиків з використанням мереж Байєса [Текст] / Н. В. Кузнєцова, П. І. Бідюк // Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2008. – № 3(59). – С. 11-25.

34. Куликов, Н. И. Банковский менеджмент [Текст]: учеб. пособие / Н. И. Куликов, И.Р. Унанян, Л.С. Тишина. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВП ТГТУ, 2010. – 80 с. – ISBN 978-5-8265-0927-2.

35. Лаврушин, О. И. Банковские риски [Текст] : уч. пособ. / О.И. Лаврушин, Н.И. Валенцева. – М.: КНОРУС, 2007. – 232 с. – ISBN 5-85971-602-8.

36. Лаврушин, О. И. Банковское дело: учебник [Текст] / О. И. Лаврушин. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 576 с. – ISBN 456-9676-0-2-5.

37. Ларіонова, К. Л. Теоретичні засади дослідження поняття та сутності кредитних ризиків банківської діяльності [Електронний ресурс] / К. Л.

Ларіонова, О. М. Гаращук // Наука й економіка.- 2009.- № 4.- Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2009_4_1/074 - 085.pdf.

38. Леонова, А. С. Внедрение скоринга в Украине [Электронный ресурс] / А.С. Леонова // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – № 2. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2012_2/21.pdf

39. Лобанова, А. А. Энциклопедия финансового риск-менеджмента [Текст] / А.А. Лобанова, А. В. Чугунова. – М.: Альпина Паблишер, 2003. - 786 с. – ISBN5-94599-098-1.

40. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [Електронний ресурс] : постанова Правління НБУ від 15.03.2004 N 104. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0104500-04>. - Вхід з домашньої сторінки Інтернету.

41. Міщенко, В. І. Банківські операції [Текст] : підручник / В.І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська [та ін.]; за ред. В. І. Міщенка, Н. Г. Слав'янської. -К.: Знання, 2006. - 727 с. – ISBN 966-8533-054.

42. Новичихин Ю.М. Определения лимита кредитования [Текст] / Ю.М. Новичихин // Банковское кредитование. - №4. – 2012. – С. 16– 19.

43. О охране труда при эксплуатации ЭВМ (компьютеровс видеодисплейными терминалами и другими специальными устройствами в Головной Банк [Електронний ресурс]: Положение о службе охраны труда Головной Банк от 06.04.05 - Режим доступу: <https://acsk.privatbank.ua/pages/index.jsp?page=3>.

44. О системе управления охраной труда (СУОТ) Головной Банк [Електронний ресурс]: Положение о службе охраны труда Головной Банк от 06.04.05. – Режим доступу: <https://acsk.privatbank.ua/pages/index.jsp?page=3>.

45. Основы банковского менеджмента [Текст] : учеб. пособие / О. И. Лаврушин, И. Д. Мамонова, Н. И. Валенцева [и др.]; под ред. О. И. Лаврушина. – М. : «ИНФРА-М», 1995. – 140 с.

46. Перечень функций руководителей подразделений Головной Банк по обеспечению пожарной безопасности объектов банка (приложение 1 к приказу

№. 342 от 13.03.06) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://acsk.privatbank.ua/pages/index.jsp?page=5>.

47. Петрук О. М. Банківська справа [Текст] : навч. посіб. / О. М. Петрук, Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2004. – 461 с.

48. Прасолова, С.П. Актуальні аспекти удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику підприємств-позичальників та їх роль у розширенні можливостей національних банків до кредитування реального сектора економіки [Електронний ресурс] / С.П. Прасолова // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_33_sv2/SOURCE/42.pdf

49. Прасолова, С. П. Актуальні аспекти удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику підприємств-позичальників та їх роль у розширенні можливостей національних банків до кредитування реального сектору економіки [Текст] /С. П. Прасолова// Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 12. – С. 224-231.

50. Примостка, Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст]: монографія / Л. О. Примостка, О. В. Лисенюк, О. О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ» ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с. – ISBN 978-966-483-132-8.

51. Примостка, Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління [Текст] / Л. О. Примостка // Фінанси України. – 2004. - №8. – С. 118-126.

52. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 7.12.2000 № 2121-III [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2011. – Назва з екрана.

53. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 7.12.2000 № 2121-III [зі змін. та доп.]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2011. – Назва з екрана.

54. Про порядок регулювання діяльності банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 26.09.2001 № 368. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2011. – Назва з екрана.

55. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: постанова Правління НБУ від 25.01.2012 № 23. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>. – 8.09.2001. – Назва з екрана.

56. Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [Електронний ресурс]: положення Правління НБУ від 3.08.2000 № 279. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2001. – Назва з екрана.

57. Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навчальний посібник / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с.- ISBN 978-966-680-312-5.

58. Система кількісної оцінки ризиків [Електронний ресурс] : методичні вказівки з інспектування банків, схвалені Постановою Правління НБУ від 15.03.2004 №104. - Режим доступу - <http://uazakon.com/big/text1263/pg1.htm>. - Назва з домашньої сторінки Інтернету.

59. Слобода, Л. Я. Дослідження факторів кредитних ризиків банків [Текст] / Л. Я. Слобода // Регіональна економіка. – 2006. – № 1. – С. – 125-134.

60. Слобода, Л. Я. Оцінка ефективності регулювання кредитних ризиків банку за витратним підходом [Текст] / Л. Я. Слобода // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 22. – С. 79–84.

61. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: відомості Верховної Ради України за станом на 22.12.2010. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2011. – Назва з екрана.

62. Цимбал, М. А. Аналіз фінансового стану позичальника як необхідна умова організації банківського кредитування [Текст] / М. А. Цимбал // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 1. – С. 53-55.

63. Червінська, О.С. Управління ризиками в банківській діяльності [Електронний ресурс] / О.С. Червінська // Науковий вісник НЛТУ України / НБУ ім. Вернадського. – 2011. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlту/21_11/159_Cze.pdf.

64. Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс]: методичні рекомендації від 29.01.2004 № 42-311/382. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0946-05>. – 8.09.2011. – Назва з екрана.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1 – класифікація індивідуального кредитного ризику

Критерії класифікації кредитних ризиків	Види кредитних ризиків
За фінансовими наслідками	кредитний ризик, наслідком якого є фінансові втрати; кредитний ризик, наслідком якого є втрачена вигода; кредитний ризик, наслідком якого є фінансовий дохід
За рівнем виникнення	індивідуальний кредитний ризик; портфельний кредитний ризик
За чинниками виникнення	зовнішній; внутрішній
За суб'єктами кредитних ризиків	кредитний ризик щодо позичальника; кредитний ризик щодо страховика; кредитний ризик щодо забезпечення; кредитний ризик щодо гаранта
За можливістю прогнозування	кредитний ризик, який можна спрогнозувати; кредитний ризик, який не можна спрогнозувати
За видом операцій кредитного характеру	кредитний ризик при кредитуванні; кредитний ризик при операціях з векселями; кредитний ризик при лізингових операціях; кредитний ризик при факторингових операціях; кредитний ризик при акредитивах
За суб'єктами кредитної угоди	кредитний ризик при кредитуванні корпоративних клієнтів; кредитний ризик при кредитуванні індивідуальних клієнтів
За терміном дії кредитної угоди	кредитний ризик при короткострокових фінансових угодах; кредитний ризик при довгострокових фінансових угодах
За способом впливу на ризик	кредитний ризик, що ліквідується банком кредитний ризик, що ліквідується гарантом, поручителем; кредитний ризик, що розподіляється між банками

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Інструменти контролю індивідуального кредитного ризику

Назва інструменту	Характеристика
Аналіз кредиту	аналіз кредитоспроможності позичальника; аналіз зміни вартості забезпечення; аналіз джерел ризику позичальника; прогноз можливих змін у фінансовому стані позичальника
Аудит кредиту	наявність документації згідно з вимогами та обґрунтованість видачі кредиту; наявність протоколу засідання кредитного комітету з надання кредиту; оцінка розрахунків за ступенів ризику; оцінка юридичної відповідальності кредитних угод або документів, що забезпечують виконання зобов'язань з кредитування; оцінка простроченої заборгованості за кредитом; проведення розрахунків за нормативами кредитних ризиків; оцінка ризик видачі кредиту
Перевірка кредиту	повноти та правильності документації у кредитній справі; відповідності реального графікам платежів плановому якості та стану забезпечення за кредитом; можливостей одержання у своє розпорядження забезпечення даного кредиту та юридичних прав на судові дії щодо позичальника; відповідності виданого кредиту кредитній політиці банку та нормативами, установленими регулюючими органами

Продовження таблиці Б.1

Інвентаризація кредиту	<p>здійснюється з метою класифікації кредитних операцій для подальшого розрахунку резерву; інвентаризація кредиту передбачає наявність:</p> <ul style="list-style-type: none">назви клієнта, його місце знаходження;номера основного поточного, додаткового поточного та позичкового рахунків;заявки про надання кредиту та техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті на відповідні цілі;кредитної угоди та зміни до неї;угоди про заставу та зміни до неї;фінансова звітність позичальника, що подається до банку;інформації про результати оцінки фінансового стану позичальника;відповідної виписки з протоколу засідання кредитного комітету банку інформацій
------------------------	---

Додаток В

Таблиця В.1 – Показники фінансової стійкості Головний Банк за період з 01.01. 2011 р. по 01.01.2013 р., тис. грн.

	На 1.01.2011 р.	На 1.01.2012 р.	На 1.01.2013 р.	Відхилення		
				на 01.01.12	на 01.01.13	за період
Вихідні дані, тис. грн.						
Власний капітал	11879967	16746978	18 300 761	4 867 011	1 553 783	6 420 794
Статутний капітал	8860202	13545172	14 897 555	4 684 970	1 352 383	6 037 353
Зобов'язання	101 557 255	128 371 495	154 127 951	26 814 240	25 756 456	52 570 696
Загальні активи	113 437 222	145 118 473	172 428 712	31 681 251	27 310 239	58 991 490
Коефіцієнти фінансової стійкості						
Коефіцієнт надійності	11,70	13,05	11,87	1,35	-1,17	0,18
Коефіцієнт фінансового важеля	8,55	7,67	8,42	-0,88	0,76	-0,13
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	10,47	11,54	10,61	1,07	-0,93	0,14
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	-8,73	-4,29	-6,22	4,44	-1,92	2,51

Таблиця Г.1. - Динаміка показників ефективної діяльності Головного Банку за період з 01.01. 2011 р. по 01.01.2013 рр., тис. грн.

	2 011р.	2 012р.	2 013р.	Відхилення		
				2012 р. – 2011 р.	2013р. – 2012р.	2013 р. – 2011р.
1. Середньорічний обсяг статутного капіталу	8 860 202	13 545 172	14 897 555	4 684 970	1352383	6 037 353
2. Середньорічний обсяг балансового капіталу	518 381	519 925	0	1 544	-519925	-518 381
3. Середньорічний обсяг активів банку	113 437 222	145 118 473	172 428 712	31 681 251	27310239	58 991 490
4. Середньорічний обсяг зобов'язань банку	1 555 841	2 337 824	2 841 898	781 983	504074	1 286 057
5. Процентні доходи	14 232 444	16 786 915	18 153 983	2 554 471	1367068	3 921 539
6. Усього доходів	18 615 032	22 455 152	22 927 794	3 840 120	472641	4 312 762
7. Процентні витрати	-8 429 808	-8 846 283	-10 104 859	-416 475	-1258576	-1 675 051
8. Усього витрат	-17 144 983	-8 517 130	-11 326 943	8 627 853	-2809812	5 818 040
Коефіцієнти ефективності діяльності						
9. Коефіцієнт загального рівня рентабельності	7,9917	16,7406	13,5320	8,7488	-3,2086	5,5403
10. Коефіцієнт співвідношення загальних доходів банку та загальних витрат (коефіцієнт дієздатності) (оптимальне значення – не менше 120%).	108,57	263,65	202,42	155,07	-61,23	93,84
11. Прибутковість статутного капіталу	15,4644	10,5264	10,2887	-4,9380	-0,2377	-5,1758

Продовження таблиці Г.1

12. Прибутковість балансового капіталу	264,3189	274,2349	-	9,9160	-	-
13. Прибутковість активів	1,2079	0,9825	0,8889	-0,2254	-0,0936	-0,3190
14. Доходність активів	0,1641	0,1547	0,1330	-0,0094	-0,0218	-0,0311
15. Чиста процентна маржа	5,1153	5,4718	4,6681	0,3565	-0,8037	-0,4472
16. Чистий спред	5,0626	4,3057	-0,3551	-0,7569	-4,6608	-5,4177
17. Прибуток від операцій в розрахунку на одного працівника банку	920368,8119	975525,7604	1114685,5116	55156,9485	139159,7512	194316,6997
18. Чистий прибуток в розрахунку на одного працівника банку	847883,0446	885050,2793	952024,9299	37167,2348	66974,6506	104141,8854
19. Рентабельність доходів	7,3606	6,3496	6,6852	-1,0110	0,3355	-0,6754

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Динаміка та структура фінансових результатів Головної Банк за період з 01.01. 2011 р. по 01.01.2013 р., тис. грн.

№ п/п	Найменування статті	2 010р.	2 011р.	2 012р.	Абсолютний приріст, тис. грн..			Темп росту, %		
					в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу	в порівнянні з попереднім роком		за період аналізу
					2 011р.	2 012р.		2 011р.	2 012р.	
1	Чистий процентний дохід	5 802 636	7 940 631	8 049 124	2 137 995	108 493	2 246 488	136,85	101,37	138,71
1,1	Процентний дохід	14 232 444	16 786 915	18 153 983	2 554 471	1 367 068	3 921 539	117,95	108,14	127,55
1,2	Процентні витрати	-8 429 808	-8 846 283	-10 104 859	-416 475	-1 258 576	-1 675 051	104,94	114,23	119,87
2	Чистий комісійний дохід	2 808 979	3 841 408	8 049 124	1 032 429	4 207 716	5 240 145	136,75	209,54	286,55
2,1	Комісійний дохід	3 360 171	4 513 887	3 781 131	1 153 716	-732 756	420 960	134,34	83,77	112,53
2,2	Комісійні витрати	-551 193	-672 479	-507 416	-121 286	165 063	43 777	122,00	75,45	92,06
3	Торговельний дохід	508 828	612 627	640 087	103 799	27 460	131 259	120,40	104,48	125,80
4	Дохід у вигляді дивідендів	0	0	0	0	0	0	-	-	-

Продовження таблиці Д.1

5	Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	-	-	-
6	Інший дохід	492 561	580 155	352 572	87 594	-227 583	-139 989	117,78	60,77	71,58
7	Усього доходів	9 613 004	12 974 821	17 090 906	3 361 817	4 116 085	7 477 902	134,97	131,72	177,79
8	Загальні адміністративні витрати	-3 906 765	-5 081 564	-5 586 217	-1 174 799	-504 653	-1 679 452	130,07	109,93	142,99
9	Витрати на персонал	0	0	0	0	0	0	-	-	-
10	Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	-	-	-
11	Інші витрати	-4 257 217	6 083 196	4 871 549	10 340 413	-1 211 647	9 128 766	-142,89	80,08	-114,43
12	Прибуток від операцій	1 449 022	1 571 572	1 794 650	122 550	223 078	345 628	108,46	114,19	123,85
13	Чисті витрати на формування резервів	22835	40623	-307,1935	17 788	-40 930	-23 142	177,90	-0,76	-1,35
14	Дохід/Збиток від довгострокових активів, призначених для продажу	0	0	0	0	0	0	-	-	-
15	Прибуток до оподаткування	1 471 857	1 612 195	1 794 342	140 338	182 147	322 485	109,53	111,30	121,91
16	Витрати на податок на прибуток	-117 137	-145 756	-261883,5364	-28 619	-116 128	-144 747	124,43	179,67	223,57
17	Прибуток після оподаткування	1 370 179	1 425 816	1 532 760	55 637	106 944	162 581	104,06	107,50	111,87
19	Чистий прибуток/збиток банку	1 370 179	1 425 816	1 532 760	55 637	106 944	162 581	104,06	107,50	111,87

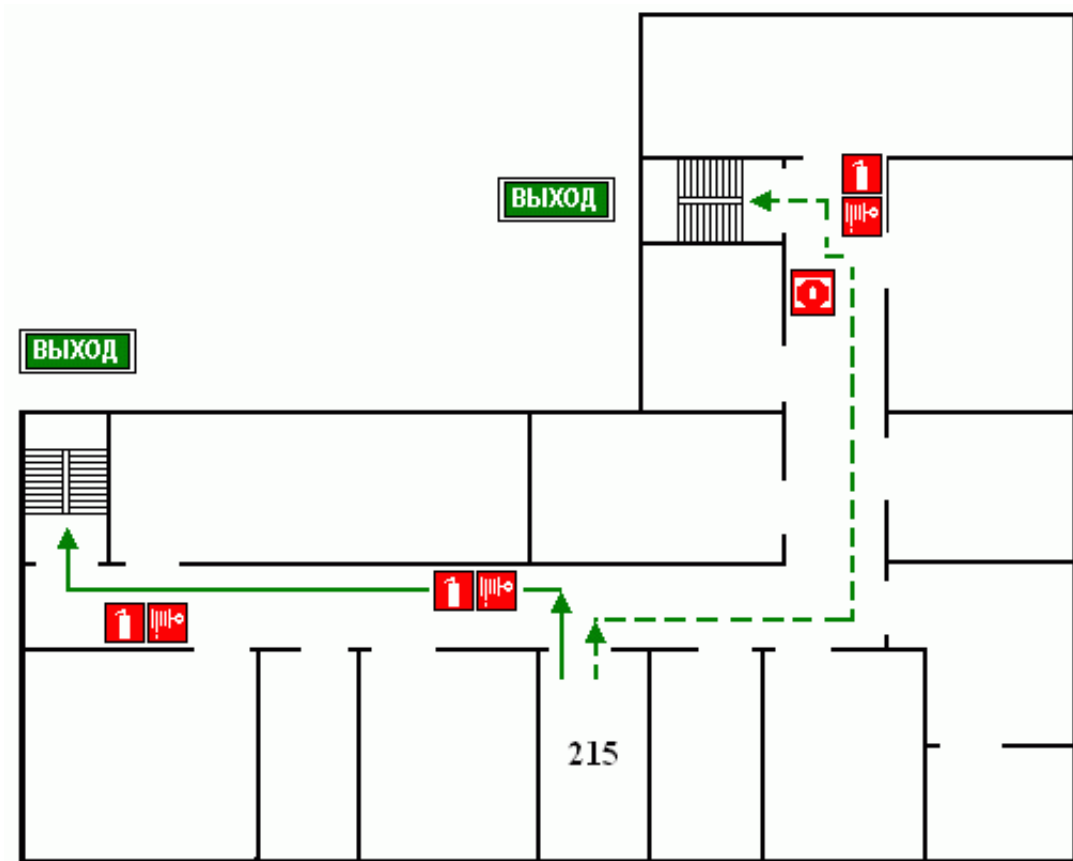
Продовження таблиці Е.1

№ п.п.	Нормативно-правові акти (Закони, накази, Положення, інструкції тощо), що повинні бути на підприємстві (установі, організації)	Відмітка про наявність	Відмітка про відповідність законодавству
3.	<p>Накази:</p> <ul style="list-style-type: none"> - про затвердження Положення про систему управління охороною праці СУОП; - про затвердження Положення про проведення триступеневого адміністративно-громадського контролю у системі управління охороною праці закладу (установи); - про затвердження графіка проведення періодичних медоглядів працівників; - про затвердження комісії з перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб; - про затвердження членів добровільної протипожежної дружини і пільги для них. <p>План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій.</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">+</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p>
4.	<p>Журнали, які необхідно мати службі охорони праці :</p> <ul style="list-style-type: none"> - реєстрації нещасних випадків, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами (форма Н-Н); - реєстрації нещасних випадків, що сталися з працюючими на виробництві (Форма Н-1, Н-5, НПВ); - обліку повідомлень про нещасний випадок; - обліку професійних захворювань (отруєнь); - обліку об'єктів підвищеної небезпеки; - обліку видачі інструкцій з охорони праці; - реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці; - реєстрації протоколів лабораторних досліджень умов праці (за потреби). 	<p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">-</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p>
5.	<p>Документи, які повинні зберігатися в службі охорони праці.</p> <p>Інструкції з охорони праці (перші примірники).</p> <p>Акти розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій з працюючими на виробництві за формами Н-1, Н-5. НПВ.</p> <p>Акти розслідування професійних захворювань за формою П-4.</p> <p>Карта обліку професійного захворювання (отруєння).</p> <p>Матеріали розслідування нещасних випадків (повідомлення), професійних захворювань (перші примірники).</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">+</p>	<p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">+</p>

Продовження таблиці Е.1

№ п.п.	Нормативно-правові акти (Закони, накази, Положення, інструкції тощо), що повинні бути на підприємстві (установі, організації)	Відмітка про наявність	Відмітка про відповідність законодавству
	Приписи органів державного нагляду, накази та заходи щодо їх виконання.	+	+
	Приписи фахівців служби охорони праці.		
	План роботи служби охорони праці.	+	+
	Протоколи перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб підприємства.	+	+
	Протоколи лабораторних досліджень атестації робочих місць за умовами праці.	+	+
	Матеріали перевірки стану умов і безпеки праці комісією і затверджені заходи для усунення виявлених порушень.	+	+
	Комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці, що передбачені колективним договором.	+	+
	Матеріали аудиту охорони праці, у тому числі оцінки технічного стану виробничого обладнання, атестації робочих місць за умовами праці на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці.	+	+

Додаток Є

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

Телефон		Основні шляхи евакуації	
Ручний пожежний сповіщувач		Зapasні шляхи евакуації	
Вогнегасник			
Пожежний кран			

Рисунок Є.1 – План евакуації людей з приміщення Варвинського Головного Банку в разі виникнення пожежі

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 - Моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи для великого або середнього підприємства

№ з/п	Групи видів економічної діяльності	Моделі
1	2	3
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	$Z=1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2$
2	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	$Z=0,035 \times K_1 + 0,04 \times K_2 + 2,7 \times K_3 + 0,1 \times K_6 + 1,1 \times K_7 + 1,2 \times K_8 + 0,05 \times K_9 - 0,8$
3	Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	$Z=0,95 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 1,1 \times K_6 + 1,4 \times K_7 + 3,1 \times K_8 + 0,04 \times K_9 + 0,03 \times K_{10} - 0,45$
4	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36-39)	$Z=0,025 \times K_1 + 1,9 \times K_3 + 0,45 \times K_6 + 1,5 \times K_8 + 0,03 \times K_9 - 0,5$
5	Будівництво: секція F (розділи 41-43)	$Z=0,02 \times K_1 + 1,7 \times K_3 + 0,01 \times K_4 + 0,3 \times K_6 + 0,4 \times K_7 + 2,9 \times K_8 - 0,1$
6	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розміщення й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	$Z=1,03 \times K_3 + 0,001 \times K_4 + 0,16 \times K_6 + 0,6 \times K_7 + 2,9 \times K_8 + 0,08 \times K_9 - 0,14$

Продовження таблиці Ж.1

	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція Н (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	$Z=0,07 \times K2 + 1,27 \times K3 + 0,32 \times K6 + 1,98 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,04 \times K10 - 0,15$
8	Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція К (розділи 64-66)	$Z=0,025 \times K1 + 2,7 \times K3 + 0,005 \times K4 + 0,13 \times K7 + 2,4 \times K8 - 0,93$
9	Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L-U (розділи 68-99)	$Z=0,03 \times K1 + 0,9 \times K3 + 0,01 \times K4 + 0,002 \times K5 + 0,15 \times K6 + 0,5 \times K7 + 2,9 \times K8 - 0,05$

Додаток 3

Таблиця 3.1 - Визначення класу боржника – юридичної особи для великого або середнього підприємства

№ з/п	Види економічної діяльності	Класи								
		клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01-03)	Більше ніж +1,25	Від +1,25 до +0,81	Від +0,80 до +0,60	Від +0,59 до +0,35	Від +0,34 до +0,05	Від +0,04 до -0,25	Від -0,26 до -0,70	Від -0,71 до -3,20	Менше ніж -3,20
2	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів: секція С (розділи 10-12)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,71	Від +0,70 до +0,35	Від +0,34 до 0,00	Від 0,01 до -0,36	Від -0,37 до -0,70	Від -0,71 до -1,20	Від -1,21 до -3,50	Менше ніж -3,50
3	Переробна промисловість: секція С (розділи 13-18, 31, 32)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,81	Від +0,80 до +0,51	Від +0,50 до +0,17	Від +0,16 до -0,20	Від -0,21 до -0,50	Від -0,51 до -1,04	Від -1,05 до -3,70	Менше ніж -3,70
4	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів: секція В (розділи 05-09); переробна промисловість: секція С (розділи 19-30, 33); постачання електроенергії, газу: секція D (розділ 35); водопостачання, каналізація: секція Е (розділи 36-39)	Більше ніж +1,35	Від +1,35 до +0,80	Від +0,79 до +0,51	Від +0,50 до +0,04	Від +0,03 до -0,40	Від -0,41 до -0,75	Від -0,76 до -1,34	Від -1,35 до -4,70	Менше ніж -4,70
5	Будівництво: секція F (розділи 41-43)	Більше ніж +0,60	Від +0,60 до +0,07	Від +0,06 до -0,15	Від -0,16 до -0,40	Від -0,41 до -0,67	Від -0,68 до -0,90	Від -0,91 до -1,30	Від -1,31 до -3,80	Менше ніж -3,80

Продовження таблиці 3.1

6	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів: секція G (розділи 45-47); тимчасове розміщення й організація харчування: секція I (розділи 55, 56)	Більше ніж +1,50	Від +1,50 до +0,91	Від +0,90 до +0,62	Від +0,61 до +0,16	Від +0,15 до -0,27	Від -0,28 до -0,60	Від -0,61 до -1,20	Від -1,21 до -4,70	Менше ніж -4,70
7	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність: секція H (розділи 49-53); електрозв'язок: секція J (розділ 61)	Більше ніж +1,55	Від +0,75 до +0,35	Від +1,00 до +0,76	Від +0,75 до 0,35	Від +0,34 до -0,05	Від -0,06 до -0,37	Від -0,38 до -0,95	Від -0,96 до -3,50	Менше ніж -3,50
8	Фінансова та страхова діяльність (крім банків): секція K (розділи 64-66)	Більше ніж +2,00	Від +2,00 до +1,20	Від +1,19 до +0,95	Від +0,94 до +0,52	Від +0,51 до +0,10	Від +0,09 до -0,25	Від -0,26 до -0,83	Від -0,84 до -4,20	Менше ніж -4,20
9	Інформація та телекомунікації: секція J (розділи 58-60, 62, 63); інші операції та послуги: секції L-U (розділи 68-99)	Більше ніж +1,15	Від +1,15 до +0,70	Від +0,69 до +0,45	Від +0,44 до +0,09	Від +0,08 до -0,26	Від -0,27 до -0,55	Від -0,56 до -1,10	Від -1,11 до -3,30	Менше ніж -3,30